

Susanna Sova

**LAKI NUOREN RIKOKSESTA EPÄILLYN TILANTEEN SELVITTÄMISESTÄ -
KÄYTÄNNÖN VAIKUTUKSET VIRANOMAISTYÖHÖN OULUSSA**

**LAKI NUOREN RIKOKSESTA EPÄILLYN TILANTEEN SELVITTÄMISESTÄ -
KÄYTÄNNÖN VAIKUTUKSET VIRANOMAISTYÖHÖN OULUSSA**

Susanna Sova
Opinnäytetyö
Syksy 2012
Liiketalouden koulutusohjelma
Oulun seudun ammattikorkeakoulu

TIIVISTELMÄ

Oulun Seudun Ammattikorkeakoulu
Liiketalouden koulutusohjelma, oikeuden ja hallinnon suuntautumisvaihtoehto

Tekijä: Susanna Sova

Opinnäytetyön nimi: Laki nuoren rikoksesta epäillyn tilanteen selvittämisestä – käytännön vaikutukset viranomaistyöhön Oulussa

Työn ohjaaja: Katja Sankala

Työn valmistuslukukausi ja -vuosi: Syksy 2012

Sivumäärä: 60 + 1 liite

Opinnäytetyön aiheena on selvittää, miten nuoren rikoksesta epäillyn tilanteen selvittämisestä annetun lain voimaantulo on vaikuttanut viranomaistyöhön Oulussa. Työ on tehty toimeksiantona Oulun syyttäjänvirastoon, jossa on havaittu nuoren rikoksesta epäillyn tilanteen selvittämisestä annetun lain soveltamisessa käytännön ongelmia. Opinnäytetyön tarkoituksena on selvittää näitä epäkohtia ja selvittää, miten viranomaisten työtä voidaan järkevöittää huonontamatta samalla nuoren asemaa rikosprosessissa. Keskeisimpiä käsitteitä ovat esitutkintaviranomaisen esitutkintaviranomaiselle, Rikosseuraamuslaitokselle ja syyttäjälle tekemä ilmoitus nuoren rikoksesta, josta tässä käytetään myös nimitystä ennakoilmoitus, sekä Rikosseuraamuslaitoksen nuoresta tekemä seuraamusselvitys.

Opinnäytetyön ensisijainen tutkimusmenetelmä on lainoppi ja keskeisimpiä lakeja ovat laki nuoren rikoksesta epäillyn tilanteen selvittämisestä, esitutkintalaki, rikoslaki sekä laki oikeudenkäynnistä rikosasioissa. Työssä käytetään laadullista tutkimusmenetelmää, joka on toteutettu haastatteleamalla rikosprosessin viranomaistahoja. Haastattelut on toteutettu teemahaastatteluina Oulun poliisilaitoksella, Rikosseuraamuslaitoksen arviointikeskuksessa, syyttäjänvirastossa sekä käräjäoikeudessa. Tutkimukseen kuuluu myös ennakoilmoituksista tehty seuranta, jossa ilmoituksia on tarkasteltu Oulun syyttäjänvirastossa noin kuukauden ajanjaksolla ja niiden perusteella on tehty havaintoja ilmoituskäytännön ongelmista.

Lopputuloksena työssä on viranomaisilta kootut mielipiteet nuoren rikoksesta epäillyn tilanteen selvittämisestä annetun lain soveltamisesta ja parannusehdotukset lakiin liittyen. Oikeusministeriössä on valmistella lakimuutos kyseisestä laista, joten aihe on ajankohtainen. Työ on lähetetty oikeusministeriön kriminaalipoliittiselle osastolle, jotta siitä saadut tiedot voitaisiin mahdollisesti ottaa huomioon lakimuutosta valmistellessa. Päähuomioina voidaan todeta, että Oulun alueen viranomaisten edustajien mielestä erillinen ilmoituskäytäntö nuoren rikoksesta tulisi poistaa kokonaan ja vähintäänkin sakkorangaistukseen päätyvien rikosten osalta. Nykyisessä laissa myös esitutkinnan keskeneräisyys on havaittu suureksi ongelmaksi, mikä toivottavasti nyt tuleekin muuttumaan lakimuutoksen myötä.

Asiasanat: ennakoilmoitus, seuraamusselvitys, esitutkintaviranomainen, Rikosseuraamuslaitos, syyttäjä, tuomioistuin

ABSTRACT

Oulu University of Applied Sciences

Degree programme in Business Economics, option of Law and Administration

Author: Susanna Sova

Title of thesis: How has the law regarding the clarification of the situation of a young suspect influenced authoritative work in Oulu Finland

Supervisor: Katja Sankala

Term and year when the thesis was submitted: Autumn 2012 Number of pages: 60 + 1

The aim of this thesis is to sort out how has the law regarding the clarification of the situation of a young suspect influenced authoritative work in Oulu Finland. The thesis has been made as an assignment to the prosecutor's office of Oulu where problems in putting into practice the law regarding the clarification of the situation of a young suspect have been observed. The purpose of this thesis is to clarify these drawbacks and the means to avoid them without complicating the young suspect's position in the criminal procedure. Essential concepts in this thesis are the prior notice and the consequence disquisition.

The primary research method of the thesis is jurisprudence and essential laws are the law regarding the clarification of the situation of a young suspect, the law of preliminary investigation, the penal code and the law of criminal trial. Qualitative research method is used in interviewing the regional state authorities specialized in criminal procedure. The interviews have been executed as theme interviews in Oulu police department, the Criminal Sanctions Agency, prosecutor's office and district court. A part of this research was also a prior notice follow-up in which prior notices were studied in the prosecutor's office over one-month period and problems in notification practice were observed.

The results of this thesis are gathered opinions from the authorities considering the practice of the law regarding the clarification of the situation of a young suspect and proposals for improvement relating the law. The subject is currents as in the Ministry of Justice is afoot an amendment about the law in question. The thesis has been sent to the department of criminal policy in the Ministry of Justice for its information to be taken into notice in the preparation of the amendment. The main attention is that according to the authorities of Oulu region the separate notification practice should be taken out of use at least considering crimes ending up in pecuniary (=fine) penalty. The current law is problematic also concerning preliminary investigation and in its incompleteness which is wished to be changed over the amendment.

Keywords: prior notice, consequence disquisition, preliminary investigation authority, Criminal Sanctions Agency, prosecutor, district court

SISÄLLYS

LYHENTEET.....	6
1 JOHDANTO	7
2 VIRANOMAINEN RIKOSPROSESSISSA.....	10
2.1 Esitutkinta	11
2.1.1 Esitutinnan toimittaminen	11
2.1.2 Esitutinnan päättäminen.....	15
2.2 Syyteharkinta	15
2.3 Tuomioistuinkäsittely.....	18
2.4 Rikosseuraamuslaitoksen asema	20
3 NUORI RIKOKSENTEKIJÄ.....	22
3.1 Lähtökohtia	22
3.2 Ennakoilmoitus nuoren tekemän rikoksen esitutkinnasta	25
3.3 Nuoren seuraamusselvitys.....	26
3.4 Valmistella oleva lakimuutos	27
4 VIRANOMAISTEN NÄKÖKULMIA LAIN VAIKUTUKSISTA.....	31
4.1 Haastattelumenetelmä	31
4.2 Lain voimaantumisen konkreettiset vaikutukset viranomaisten työssä	32
4.3 Käytännön ongelmat lain soveltamisessa	35
4.3.1 Esitutkinta.....	35
4.3.2 Rikosseuraamuslaitoksen arviointikeskus.....	39
4.3.3 Syyteharkinta	41
4.3.4 Tuomioistuinkäsittely.....	43
4.3.5 Viranomaisten yhteisiä huomioita	44
4.4 Parannusehdotukset lakiin liittyen.....	44
5 NUORTEN ENNAKKOILMOITUSTEN SEURANTA	48
6 JOHTOPÄÄTÖKSET	51
7 POHDINTA	55
LÄHTEET	57
LIITE	61

LYHENTEET

ETL	Esitutkintalaki 30.4.1987/449
HE	Hallituksen esitys
OK	Oikeudenkäymiskaari 1.1.1734/4
PKL	Pakkokeinolaki 30.4.1987/450
ROL	Laki oikeudenkäynnistä rikosasioissa 11.7.1997/689
RL	Rikoslaki 19.12.1889/39

1 JOHDANTO

Laki nuoren rikoksesta epäillyn tilanteen selvittämisestä (24.6.2010/633) on tullut voimaan 1.1.2011. Lakia sovelletaan nuoren eli 15–20-vuotiaan rikoksesta epäillyn tilanteen selvittämiseen syyteharkintaa, seuraamuksen määräämistä ja seuraamuksen täytäntöönpanoa varten. Tilanteen selvittämisen kannalta keskeistä ovat esitutkintaviranomaisen eli poliisin tekemä ennakoilmoitus nuoren epäillyn tekemän rikoksen esitutkinnasta syyttäjälle, sosiaaliviranomaiselle ja Rikosseuraamuslaitokselle sekä Rikosseuraamuslaitoksen yhdessä sosiaaliviranomaisen ja mahdollisesti nuoren kanssa tekemä seuraamusselvitys, jossa arvioidaan seuraamusvalintaa ja seuraamuksen täytäntöönpanoa. Opinnäytetyössä tarkastellaan prosessia nimenomaan viranomaisten, ei nuoren näkökulmasta.

Opinnäytetyö tehdään toimeksiantona Oulun syyttäjänvirastoon. Aihe on saanut alkunsa Oulun syyttäjänvirastossa suorittamani työharjoittelun aikana, johon liittyvässä sihteerin työssä tulivat viikoittain esiin erityisesti ennakoilmoituskäytännön ongelmat mutta myös seuraamusselvitysmenettelystä heränneet kysymykset. Opinnäytetyön tutkimuskysymykset ovat:

- 1) Mitä nuoren rikoksesta epäillyn tilanteen selvittämisellä tarkoitetaan?
- 2) Miten laki on vaikuttanut rikosprosessin eri viranomaistahojen toimintaan?
- 3) Mitä epäkohtia lain soveltaminen on aiheuttanut viranomaismenettelyssä?

Jotta lukijalle muodostuisi kokonaiskuva viranomaistyöstä nuoren rikosprosessissa, teoriaosuudessa esitellään ensin tiivistetysti rikosprosessin vaiheet eli esitutkinta, syyteharkinta ja tuomioistuinkäsittely sekä Rikosseuraamuslaitoksen asema. Teoriaosuudesta on rajattu ulkopuolelle aiheen kannalta epäoleelliset seikat. Tämän takia esimerkiksi esitutkinnasta esitellään yleiset periaatteet jättäen tarkimmat yksityiskohdat pois, kuten myös tuomioistuinkäsittely rajataan vain käräjäoikeuden käsittelyyn ja ylempien oikeusasteiden menettely jätetään ulkopuolelle. Rangais- tusten täytäntöönpanonkin osalta kuvataan vain Rikosseuraamuslaitoksen asemaa, rajaten ulos- otto ja Oikeusrekisterikeskuksen asema pois. Rikosprosessista on siis tarkoitus esittää opinnäy- tetyön kannalta oleelliset pääkohdat lähinnä siksi, että lukija ymmärtää ensin rikosprosessin kulun perusidean, jonka jälkeen nuoren erityisasema prosessissa on helpompi käsittää. Nuoren rikosentekijän asemaa avataan teoriaosuuden toisessa luvussa opinnäytetyön kannalta keskei-

simmän lain eli nuoren rikoksesta epäillyn tilanteen selvittämisestä annetun lain sisällön ymmärtämiseksi. Tutkimusmenetelmänä tässä teoriaosuudessa on ensisijaisesti lainoppi.

Nuoren rikoksesta epäillyn tilanteen selvittämisestä annetun lain esityönä on hallituksen esitys Eduskunnalle nuoren rikoksesta epäillyn tilanteen selvittämistä ja ehdollisen vankeuden valvontaa koskevaksi lainsäädännöksi (HE 229/2009). Se on merkittävä lähde tässä opinnäytetyössä, kuten myös hallituksen esitysluonnos nuoren rikoksesta epäillyn tilanteen selvittämisestä annetun lain muuttamisesta (Oikeusministeriön kriminaalipoliittinen osasto 2012). Lisäksi keskeisiä lakeja opinnäytetyössä ovat esitutkintalaki (30.4.1987/450), laki oikeudenkäynnistä rikosasioissa (11.7.1997/689) sekä rikoslaki (19.12.1889/39).

Koska tulossa on useita lakimuutoksia aiheeseen liittyen, on ehkä syytä selvittää etenkin esitutkinnan teoriaosuudessa käytettäviä lakeja. Sekä esitutkintalaista (449/1987), pakkokeinolaista (30.4.1987/450) että poliisilaista (7.4.1995/493) on tulossa uudet lait voimaan 1.1.2014 alkaen (esitutkintalaki 22.7.2011/805, pakkokeinolaki 22.7.2011/806 ja poliisilaki 22.7.2011/872). Opinnäytetyössä keskitytään näiden lakien osalta ensisijaisesti nykyiseen ja vuonna 2012 voimassaolevaan lainsäädäntöön. Tekstiviitteellä (ETL) viitataan siis esitutkintalakiin (449/1987). Uuteen esitutkintalakiin viitattaessa käytetään erottavasti tekstiviitettä (ETL 805/2011). Uudessa pakkokeinolaissa opinnäytetyöni aiheeseen liittyvät lähinnä uudistukset koskien salaisia pakkokeinoja ja tekstiviitteet, jotka viittaavat uuteen pakkokeinolakiin, ilmoitetaan erikseen viitteellä (PKL 806/2011).

Empiriaosuudessa tutkimus toteutetaan haastattelemalla Oulussa poliisilaitoksen, Rikosseuraamuslaitoksen, syyttäjänviraston sekä käräjäoikeuden viranomaisia, jotka työskentelevät päivittäin nuorten asioiden parissa. Haastatteluilla on tarkoitus ilmentää lain vaikutukset koko rikosprosessin viranomaisketjuun, poissulkien sosiaaliviranomaisen, joka ei varsinaisesti ole osa rikosprosessia, vaikka keskeisenä tekijänä lakiin nuoren rikoksesta epäillyn tilanteen selvittämisestä kuuluukin. Haastatteluissa on mukana yhtäaikaisesti kaksi asiantuntijaa aina yhtä viranomaisesta kohden. Tutkimusmenetelmänä käytetään laadullista tutkimusta, joka toteutetaan teema-haastatteluilla.

Opinnäytetyöhön kuuluu myös ennakoilmoituksista tehty muutaman kuukauden pituinen seuranta, jonka tulokset havainnollistavat nuoren rikosasian etenemistä viranomaisprosessissa ja auttavat kokonaiskuvan muodostamisessa. Toteutetun seurannan on tarkoitus ensisijaisesti

tuoda ilmi ennakoilmoituskäytännön ongelmia ja toisaalta myös kuvata nuoren rikosasian etenemistä viranomaiskäsitelyssä ajallisesti. Myös seuraamusselvityspohja tallennetaan opinnäytetyön liitteeksi, jotta lukija saa siitäkin konkreettisen käsityksen.

Opinnäytetyö aloitettiin syksyllä 2012. Prosessin aikana kävi ilmi, että oikeusministeriön kriminaalipoliittinen osasto valmistelee hallituksen esitysluonnosta nuoren rikoksesta epäillyn tilanteen selvittämisestä annetun lain muuttamiseksi. Opinnäytetyö lähetetään oikeusministeriöön ja toiveena on, että sen tulokset otetaan huomioon lakimuutosta valmistellessa.

2 VIRANOMAINEN RIKOSPROSESSISSA

Rikosprosessi on käsitteenä laaja. Rikosprosessi on laissa säännelty menettely, jonka tavoitteena on yhden määritelmän mukaan rangaistusvastuun toteuttaminen. Rikosprosessia voi luonnehtia myös teon rikosoikeudelliseksi selvittelyksi ja arvioimiseksi. (Helminen, Fredman, Kanerva, Tolvanen & Viitanen 2012, 16–17.)

Rikosprosessin tehtävä on muuttunut yhteiskunnallisen kehityksen mukana. Alun perin rikosasian käsittelyn tarkoituksena on ollut omankädenoikeuden estäminen. Nykyään prosessin tavoitteena on toisen määritelmän mukaan varmistaa rikosoikeudellisen oikeudenmukaisuuden toteutuminen. Rangaistuksen tulee olla oikeudenmukaisessa suhteessa tekijän syyllisyyteen ja rikoksen vakavuuteen nähden. Näin ollen vain rikoksen tehnyttä henkilöä voidaan rangaista ja syytetyn oikeusturvasta huolehditaan muun muassa syyttömyysolettamalla. Henkilö on oikeusjärjestelmässämme syytön, kunnes toisin todistetaan. (Karttunen, Koivunen, Laasanen, Sippel, Uitto & Valtonen 2009, 35.)

Syyllisen vastuuseen saamisen lisäksi rikosprosessin tehtävänä on rikollisuuden ehkäiseminen. Rikosprosessin yhtenä tarkoituksena on siten myös ohjata ihmisten käyttäytymistä niin, että rikosten tekemistä voidaan ennaltaehkäistä. Kun rikosten selvittämisprosentti on hyvä, kiinnijäämisenriski ja rangaistuksen pelko nostavat rikokseen ryhtymisen kynnyksiä. (Karttunen ym. 2009, 35.)

Rikosprosessia voidaan tarkastella monesta näkökulmasta, eikä käsite ole yksioikoinen. Suppeassa merkityksessä rikosprosessilla tarkoitetaan yleensä vain rikosoikeudenkäyntiä tuomioistuimessa. Laajassa merkityksessä rikosprosessin vaiheisiin kuuluvat esitutkinta, sitä seuraava syyteharkinta, oikeudenkäynti tuomioistuimessa sekä oikeudenkäynnissä tuomittu rangaistuksen ja muun rikosoikeudellisen seuraamuksen täytäntöönpano. (Vuorenmaa 2009, 138.)

2.1 Esitutkinta

2.1.1 Esitutkinnan toimittaminen

Esitutkinnan käsitettä ei ole määritelty laissa. Se voidaan kuitenkin määritellä rikokseksi epäilystä teosta hankittavaksi selvitykseksi syyteharkinnan suorittamista ja rikosoikeudenkäynnin valmistelua varten. Esitutkinnassa hankitaan ja järjestetään seuraavissa rikosprosessin vaiheissa tarvittava todistusaineisto. (Helminen ym. 2012, 17.)

Esitutkintalain 5–13 pykälissä on määritelty esitutkinnan yleiset periaatteet. Esitutkinnassa tutkitaan rikos, sen teko-olosuhteet, rikoksella aiheutettu vahinko ja rikoksella saatu hyöty. Esitutkinnassa selvitetään myös, ketkä ovat asianosaisia ja muut syytteestä päättämisessä tarvittavat seikat. Jos asianomistaja on pyytänyt syyttäjää ajamaan vaatimustaan oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain mukaan, esitutkinnassa selvitetään myös asianomistajan yksityisoikeudellinen vaatimus. (ETL 5.1 § 1–2 kohdat.) Asianomistajalla tarkoitetaan sitä henkilöä, jota rikoksella on loukattu eli rikoksen uhria. Suomen laissa ei ole erityistä määritelmää siitä, ketä on pidettävä asianomistajana, vaan käsite on ollut oikeustieteessä ja -käytännössä kehiteltyjen oppien varassa. (Vuorenää 2009, 17.)

Esitutkinnan yleisenä periaatteena on myös selvittää mahdollisuudet rikoksella saadun omaisuuden palauttamiseksi ja rikoksen johdosta tuomittavan menettämisseuraamuksen tai asianomistajalle tulevan vahingonkorvauksen täytäntöönpanemiseksi. Esitutkinnassa selvitetään myös, suostuvatko asianomistaja ja rikoksesta epäilty käräjäoikeudessa kirjalliseen menettelyyn, josta säädetään laissa oikeudenkäynnistä rikosasioissa. (ETL 5.1 § 3–4 kohdat.) Asia on valmisteltava esitutkinnassa siten, että todistelu voidaan pääkäsittelyssä ottaa vastaan yhdellä kertaa (ETL 5.2 §).

Esitutkinta on toimitettava, kun poliisille tai muulle esitutkintaviranomaiselle tehdyn ilmoituksen perusteella tai muuten on syytä epäillä, että rikos on tehty (ETL 2.1 §). Eräs poikkeus esitutkinnan toimittamisvelvollisuudesta liittyy siihen, että rikokset jaotellaan asianomistajarikoksiin ja virallisen syytteen alaisiin rikoksiin (Vuorenää 2009, 143). Virallisen syytteen alaisissa rikoksissa syyttäjä voi nostaa syytteen riippumatta siitä, esittääkö asianomistaja jutussa syyttämispyyntönsä vai ei (Vuorinen 2009, 131). Asianomistajarikos taas on rikos, jossa syyttäjällä on oikeus nostaa syyte

vain asianomistajan vaatimuksesta. Asianomistajarikoksissa esitutkinta toimitetaan vain, jos asianomistaja on ilmoittanut esitutkintaviranomaiselle tai syyttäjälle vaativansa rikokseen syyllistyneelle rangaistusta. Jos asianomistaja peruu rangaistusvaatimuksensa, tutkinta on lopetettava. (ETL 3.1 §.) Vaikka asianomistajarikoksessa asianomistaja ei vielä tietäisi rikoksesta eikä tutkintaa voitaisi siirtää rikoksen selvittämistä vaarantamatta, tutkinta voidaan tällaisessa tapauksessa aloittaa. Tällöin tutkinnan aloittamisesta on viipymättä ilmoitettava asianomistajalle ja tutkinta on lopetettava, jos asianomistaja ei rikoksesta tiedon saatuaan tee syyttämispyyntöä. (ETL 3.2 §.)

Rikoslakiin on tullut muutoksia siltä osin, mitä luetaan asianomistajarikoksiin. Aikaisemmin esimerkiksi 15 vuotta täyttäneeseen henkilöön kohdistuva lievä pahoinpitely on ollut asianomistajarikos eli syyttäjä ei ole saanut nostaa siitä syytettä, ellei asianomistaja ilmoita rikosta syytteen esittämiseksi (Laki rikoslain muuttamisesta 21.4.1995/578 21:16 §). Rikoslakia on muutettu siten, että lievässä pahoinpitelyssä syyttäjä saa nostaa syytteen ilman asianomistajan syyttämispyyntöä, jos teko on kohdistunut alle 18-vuotiaaseen henkilöön, tekijän nykyiseen tai entiseen avio- puolisoon tai tekijälle muuhun läheiseen henkilöön tai teko on kohdistunut henkilöön hänen työtehtäviensä vuoksi eikä rikoksentekijä kuulu työpaikan henkilöstöön. Muutos on tullut voimaan 1.1.2011. (Laki rikoslain 21 luvun 16 §:n muuttamisesta 10.12.2010/1082.)

Kuten edellä on mainittu, esitutkinta on lähtökohtaisesti toimitettava aina, kun on syytä epäillä rikosta. Pääsäännöstä on kuitenkin olemassa muutamia poikkeuksia. (Vuorenpää 2009, 143.) Esitutkinta voidaan jättää toimittamatta sellaisen rikoksen johdosta, josta ei ole odotettavissa ankarampaa rangaistusta kuin sakkoa ja jota on myös kokonaisuutena arvostellen pidettävä ilmeisen vähäisenä, jos asianomistajalla ei ole asiassa vaatimuksia (ETL 4.1 §). Esitutkinta voidaan jättää toimittamatta tai lopettaa, jos syyttäjä tulisi oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain mukaan jättämään syytteen nostamatta eikä tärkeä yleinen tai yksityinen etu vaadi syytteen nostamista (ETL 4.3 §). Esitutkinta voidaan lopettaa tai jättää suorittamatta myös silloin, jos tutkinnan toimittamisesta aiheutuvat kustannukset olisivat selvässä epäsuhteessa tutkittavana olevan asian laatuun ja asiasta mahdollisesti odotettavaan seuraamukseen. Tällöin lopettaminen edellyttää myös sitä, ettei tärkeä yleinen tai yksityinen etu vaadi esitutkinnan jatkamista. Esitutkinta on aloitettava uudelleen, jos siihen asiassa ilmenneiden uusien seikkojen vuoksi on perusteltua syytä. (ETL 4.4 §.)

Esitutkinnassa rikosta ei voi selvittää millä keinoilla tahansa, vaan laissa on olemassa tietyt yleiset esitutkintaperiaatteet. Aikaisemmin esiteltiin 5 §:ssä määritellyt esitutkinnassa selvitettävät

seikat, kuten teko-olosuhteet ja asianomistajan mahdolliset vaatimukset. Näiden lisäksi on olemassa muita esitutkintaperiaatteita (Vuorenpää 2009, 147), kuten se, että esitutkinta on toimitettava ilman aiheetonta viivytystä (ETL 6 §). Uudessa esitutkintalaissa tullaan lisäksi 1.1.2014 alkaen velvoittamaan, että erityisesti alle 18-vuotiaan ollessa epäiltynä rikoksesta esitutkinta on toimitettava kiireellisesti (ETL 805/2011 11.2 §). Tulostavoitteiden mukaisesti nykyäänkin pyritään siihen, että nuorten rikosasioiden esitutkinta valmistuisi 30 päivän kuluessa asian vireille tulosta. (Oikeusministeriön kriminaalipoliittinen osasto 2012, 5).

Esitutkinnassa on myös otettava huomioon sekä epäiltyä vastaan kuin hänen puolestaan vaikuttavat seikat (ETL 7.1 §) ja epäiltyä on kohdeltava esitutkinnassa syyttömänä (ETL 7.2 §). Kenenkään oikeuksiin ei saa puuttua enempää, kuin esitutkinnan tarkoituksen saavuttamiseksi on välttämätöntä (ETL 8.1 §) eikä kenellekään saa aiheuttaa tarpeetonta haittaa tai vahinkoa esitutkinnassa (ETL 8.2 §). Henkilölle, jota kohtaan ryhdytään toimenpiteisiin esitutkinnassa, on ilmoitettava hänen roolinsa esitutkinnassa niin pian kuin mahdollista (ETL 9.1 §). Lisäksi asianosaisella on oikeus käyttää avustajaa esitutkinnassa ja rikoksesta epäillylle, joka on otettu kiinni, pidätetty tai vangittu, on viipymättä ilmoitettava hänen oikeudestaan käyttää avustajaa (ETL 10.1 §). Asianosaisella on oikeus saada tietoonsa, mitä esitutkinnassa on käynyt ilmi välittömästi, kun tiedon saamisesta ei voi aiheutua haittaa rikoksen selvittämiseksi (ETL 11 §). Jos asianosainen pyytää kuulusteluja tai muita tutkintatoimenpiteitä, ne on suoritettava, jos asianosainen osoittaa niiden saattavan vaikuttaa asiaan ja jollei niistä aiheudu kohtuuttomia kustannuksia suhteessa asian laatuun (ETL 12 §).

Ensisijainen esitutkinnan toimittava viranomainen on poliisi, jollei erikseen ole toisin säädetty (ETL 13 §). Poliisin toimintaa säätelevät koskevat poliisilaki (7.4.1995/493), poliisiasetus (8.9.1995/1112) ja laki poliisin hallinnosta (14.2.1992/110). Erityisiä esitutkintaviranomaisia ovat rajavartiolaitos, puolustusvoimat sekä tullilaitos (Rajavartiolaitolaki 15.7.2005/578 41.1 §; Sotilaskurinpitolaki 25.3.1983/331 5 luku; Tullilaki 29.12.1994/1466 43 §; Vuorenpää 2009, 144). Esitutkintaa johtaa tutkinnanjohtaja (ETL 14.1 §). Poikkeuksena poliisimiehen tekemäksi epäillyn rikoksen esitutkintaa johtaa aina virallinen syyttäjä kaikkein lievimpiä rikoksia lukuun ottamatta (ETL 14.2 §).

Poliisin on ilmoitettava sille tutkittavaksi tulleesta rikosasiasta syyttäjälle, kun henkilöä voidaan epäillä syylliseksi rikokseen. Ilmoitusta ei kuitenkaan tarvitse tehdä, jos asia on yksinkertainen. (ETL 15.1 §.) Poliisiylijohtajan ja valtakunnansyyttäjän asettaman työryhmän loppuraporttiin

perustuvassa ohjeessa (VKS:2008:2) on eritelty tarkemmin poliisin syyttäjälle ilmoittamia rikosasioita. Ohje on käytössä poliisihallinnossa ja syyttäjälaitoksessa ja voimassa toistaiseksi. Esitutkintalain 15 §:n 1 momentin mukainen ilmoitus tulee ohjeen mukaan tehdä esimerkiksi sellaisista tutkittavista rikosasioista, joissa vähimmäisrangaistus on vähintään neljä kuukautta vankeutta, tutkittavaan rikokseen tulee todennäköisesti liittymään epäillyn vangitseminen tai matkustuskielto, tutkittava rikos on osa järjestäytyntä rikollisuutta, tutkittava rikos voi herättää yhteiskunnallista mielenkiintoa tai sillä on jokin kansainvälinen liittymä. Ilmoitukset luokitellaan A- ja B-luokan ilmoituksiin. A-luokan ilmoitukset edellyttävät syyttäjän reagointia, B-luokan taas eivät. (Valtakunnansyyttäjä 2008.) Tästä voidaan päätellä, että nämä ennakkoon ilmoitetut rikosepäilyt ovat monimutkaisia tai merkittäviä.

Esitutkintaviranomaisen on ilmoitettava myös nuoren tekemästä rikoksesta syyttäjälle, sosiaaliviranomaiselle ja Rikosseuraamuslaitokselle 14 vuorokauden kuluessa siitä, kun nuori on kirjattu nuorena rikoksesta epäiltyä esitutkintaviranomaisen tietojärjestelmään. Ilmoitusta ei tarvitse tehdä, jos esitutkinta on lopetettu tai rikos on tehty epäillyn ollessa 18–20-vuotias ja asiassa käytetään rangaistusmääräys- tai rikesakkomenettelyä. (L nuoren rikoksesta epäillyn tilanteen selvittämisestä 3 §.) Laissa tarkoitetaan nuorella rikoksesta epäillyllä henkilöä, jonka epäillään syylistyneen rikokseen 15–20-vuotiaana (L nuoren rikoksesta epäillyn tilanteen selvittämisestä 1 §).

Esitutkinta toimitetaan täydellisenä tai suppeana. Täydelliseen esitutkintaan kuuluvat ilmoitusvaiheen lisäksi alustavat toimenpiteet kuten alustava puhuttelu sekä kuulustelut, todistelu ja mahdolliset pakkokeinot (Helminen, Fredman, Kanerva, Tolvanen, Viitanen 2012, 31–32). Pakkokeinoin kuuluvat pakkokeinolain (1987/450) mukaan esimerkiksi pidättäminen (3 §), vangitseminen (8 §), matkustuskielto (2 luku) tai takavarikko (4 luku). Yksinkertaisissa ja selvissä asioissa saadaan toimittaa suppea esitutkinta, jos teosta ei ole yleisen rangaistuskäytännön mukaisesti odotettavissa ankarampaa rangaistusta kuin sakkoa (ETL 44 §). Suppeaa esitutkintaa on esimerkiksi liikenne rikkomuksissa heti teon jälkeen tapahtumapaikalla toimitettu tutkinta (Helminen ym. 2012, 40).

2.1.2 Esitutinnan päättäminen

Esitutkinta on lopetettava, kun siinä on saatu selvitettyä esitutkintalain 5 §:ssä mainitut seikat, joita ovat siis esimerkiksi rikos ja sen teko-olosuhteet. Tästä ei ole erityistä säännöstä laissa, mutta kyseistä lopettamishetkeä voidaan pitää selvänä. (Vuorenpää 2009, 151.)

Esitutinnan päätyttyä siitä kertyneestä aineistosta on laadittava pöytäkirja, jos se on asian jatkokäsittelyä varten tarpeellista. Tähän esitutkintapöytäkirjaan on otettava kuulustelupöytäkirjat ja selostukset tutkintatoimenpiteistä sekä liitettävä tutkinnassa kertyneet asiakirjat ja tallenteet, mikäli niillä on oletettavasti merkitystä asiassa. Esitutkintapöytäkirjaan on merkittävä asianomistajan ja epäillyn kieli ja pöytäkirjaan on tehtävä merkintä siitäkin esitutkinnassa kertyneestä aineistosta, jota ei ole otettu pöytäkirjaan. Oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain mukaan rikoksesta epäillylle mahdollisesti määrätyle puolustajalle ja asianomistajalle määrätyle oikeudenkäyntiavustajalle on lähetettävä jäljennös esitutkintapöytäkirjasta. (ETL 40 §.)

Asianosaisille on varattava tilaisuus esittää lausuntonsa esitutkinnassa kertyneestä aineistosta ennen kuin esitutkinta päätetään, jos tämä on omiaan jouduttamaan tai helpottamaan asian käsittelyä tuomioistuimessa. Lausunto on liitettävä esitutkintapöytäkirjaan. (ETL 42 §.) Kun esitutkinta valmistuu, asia on toimitettava syyttäjälle syyteharkintaa tai rangaistusmääräyksen antamista varten. Esitutkinta lopetetaan saattamatta asiaa syyttäjän harkittavaksi silloin, kun tutkinnassa on käynyt selville, ettei rikosta ole tehty, ketään vastaan ei voida nostaa syytettä tai esitutkintaviranomainen on päättänyt esitutkintalain 4 §:n 1 tai 2 momentin perusteella luopua enemistä toimenpiteistä. (ETL 43 §.)

2.2 Syyteharkinta

Keskeinen toimija rikosasioissa on syyttäjä (Linna 2012, 129). Syyttäjän tehtävänä on huolehtia rikosoikeudellisen vastuun toteuttamisesta ja syyttäjällä on itsenäinen ja riippumaton syyteharkintavalta (Laki syyttäjälaitoksesta 13.5.2011/439 6–7 §). Oikeusministeriön hallinnon alalla toimivaan syyttäjälaitoksen kuuluu Valtakunnansyyttäjänvirasto, joka on laitoksen keskusvirasto, sekä alueelliset syyttäjänvirastot ja Ahvenanmaan maakunnansyyttäjänvirasto. Ylin syyttäjä ja syyttäjien esimies on valtakunnansyyttäjä. (Laki syyttäjälaitoksesta 2 §.)

Syyteharkinnalla tarkoitetaan syyttäjän arviointia siitä, antaako esitutkinta aihetta syyttäjän toimenpiteisiin. Näitä toimenpiteitä ovat syytteen nostaminen tai syyttämättä jättäminen. (Vuorenpää 2009, 158.) Syyttäjän tehtävänä on nostaa rikoksesta syyte ja ajaa sitä (ROL 1:2.1 §). Syyte taas on nostettava silloin, kun on olemassa todennäköisiä syitä rikoksesta epäillyn syyllisyyden tueksi (ROL 1:6 §).

Syyttäjä saa jättää syytteen nostamatta silloin, kun rikoksesta ei ole odotettavissa ankarampaa rangaistusta kuin sakko ja rikosta on kokonaisuutena arvostellen pidettävänä vähäisenä ottaen huomioon rikoksen haitallisuus tai siitä ilmenevä tekijän syyllisyys (ROL 1:7.1 § 1 kohta). Saman momentin 2 kohdan mukaan syytteen voi jättää nostamatta myös silloin, kun alle 18-vuotiaana tehdystä rikoksesta ei ole odotettavissa ankarampaa rangaistusta kuin sakkoa tai enintään kuusi kuukautta vankeutta ja rikoksen katsotaan johtuneen enemmän ymmärtämättömyydestä tai harmitsemattomuudesta kuin piittaamattomuudesta lain kieltoja ja käskyjä kohtaan.

Jollei tärkeä yleinen tai yksityinen etu muuta vaadi, syyttäjä saa jättää syytteen nostamatta myös silloin, kun oikeudenkäyntiä ja rangaistusta on pidettävä kohtuuttomina tai tarkoituksettomina ottaen huomioon tekijän ja asianomistajan välillä saavutettu sovinto tai muu tekijän toiminta rikoksensa vaikutusten estämiseksi tai poistamiseksi, tai ottaen huomioon hänen henkilökohtaiset olonsa, rikoksesta hänelle aiheutuvat muut seuraukset, sosiaali- ja terveydenhuollon toimet tai muut seikat (ROL 1:8.1 § 1 kohta). Samoin silloin, kun rikos ei yhteisen rangaistuksen määräämistä tai aikaisemmin tuomitun rangaistuksen huomioon ottamista koskevien säännösten johdosta olennaisesti vaikuttaisi kokonaisrangaistuksen määrään (ROL 1:8.1 § 2 kohta).

Syyttäjä nostaa syytteen toimittamalla kirjallisen haastehakemuksen käräjäoikeuden kansliaan (ROL 5:1.1 §). Käytännössä tämä on yleisin tapa nostaa syyte. Syyttäjän lisäksi syytteen voi nostaa poikkeuksellisesti myös asianomistaja. (Vuorenpää 2009, 164.) Asianomistajan syyteoikeudesta säädetään tarkemmin oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 1 luvun 14–17 pykälissä). Rikosasia tulee vireille, kun haastehakemus saapuu kansliaan tai jos syyttäjä antaa haasteen, asia tulee vireille, kun haaste annetaan tiedoksi. (ROL 5:1.2 §). Jälkimmäinen tapa eli syyttäjähaaste on poikkeuksellinen vireillepanotapa. Sitä käytetään vähäisissä tunnustetuissa rikoksissa suoraan esitutkinnan päätteeksi tai jos haastamisella on kiire syyteoikeuden vanhentumisen takia (Linna 2012, 139).

Haastehakemuksessa on ilmoitettava vastaaja eli syytetty (Vuorenpää 2009, 10) ja asianomistaja. Hakemuksessa ilmoitetaan myös syytteenalainen teko ja teko-olosuhteet sekä rikos, johon syyttäjä katsoo vastaajan syyllistyneen. Lisäksi haastehakemuksessa ilmoitetaan rangaistus-, menettämisen- ja muut vaatimukset ja mihin lainkohtiin ne perustuvat sekä syyttäjän mahdollisesti ajamat asianomistajan vaatimukset. Haastehakemuksella ilmoitetaan myös todisteet, jotka syyttäjä aikoo esittää, sekä mahdollisesti syytteen nostamisen edellytyksenä oleva pyyntö, määräys tai suostumus kuten asianomistajan syyttämispyyntö. Niin ikään on ilmoitettava seikat, joihin tuomioistuimen toimivalta perustuu, ellei toimivalta muutoin ilmene haastehakemuksesta. Haastehakemuksessa on lisäksi ilmoitettava tuomioistuimen ja asianosaisten nimet sekä mahdollisten laillisten edustajien, asiamiesten tai avustajien yhteystiedot. (ROL 5:3.1–2 §.)

Teon ja teko-olosuhteiden kuvaamisella esitetään syytteenalaisen rikoksen tunnusmerkistön täyttymisen kannalta tarpeelliset oikeustositteet ja tätä osaa haastehakemuksesta kutsutaan vakiintuneesti teonkuvaukseksi (Vuorenpää 2009, 165). Teonkuvaukseen kuuluu teon aika ja paikka ja kuvauksessa tulee käydä ilmi, onko teko tehty tahallaan vai huolimattomuudesta. Syytetyn toiminta kuvataan historiallisena tapahtumien kulkuna ja syyttäjän tulee ilmoittaa, mitä seurauksia teosta on aiheutunut. (Linna 2012, 138–139.) Haastehakemuksessa on siis mainittava rikos, johon syyttäjä katsoo vastaajan syyllistyneen. Rikosnimike ilmaisee rikoksen nimen, johon vastaaja on syyttäjän mielestä syyllistynyt toimiessaan teonkuvauksessa ilmenevällä tavalla. (Vuorenpää 2009, 166.) Syyttäjän tulee ilmoittaa, mitä rangaistusta hän teoista vaatii ja soveltuvat lainkohdat tulee myös mainita (Linna 2012, 139). Muita haastehakemuksessa ilmoitettavia asioita ovat muun muassa vastaajan vapaudenmenetyksaika, mikäli vastaaja on ollut yli vuorokauden vapautensa menettäneenä. Haastehakemuksessa ilmoitetaan myös, mikäli on olemassa syy pääkäsittelyn pitämiseksi kahden viikon kuluessa syytteen vireille tulosta. (ROL 5:3.3 §.) Näitä syitä ovat vastaajan vangittuna, matkustuskiellossa tai virantoimituksesta pidätettynä oleminen (ROL 5:13.1 §). Lisäksi, jos alle 18-vuotias vastaaja on syytteessä rikoksesta, josta on säädetty ankarampi rangaistus kuin kuusi kuukautta vankeutta, pääkäsittely on pidettävä viimeistään 30 päivän kuluessa rikosasian vireille tulosta (ROL 5:13.2 §).

Syyttäjä toimittaa tuomioistuimelle esitutkintapöytäkirjan ja kirjalliset todisteet sekä muut tarpeelliset asiakirjat haastehakemuksen yhteydessä tai viipymättä syytteen nostamisen jälkeen. (ROL 5:4 §). Jos mitään täydennystä haastehakemukseen tai esitutkintaan ei tarvita, käräjäoikeus antaa asiassa haasteen (Vuorenpää 2009, 172). Haasteen, haastehakemuksen ja oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 3 luvun 10 §:ssä tarkoitettu asianomistajan yksityisoikeudel-

linen vaatimus on annettava tiedoksi vastaajalle oikeudenkäymiskaaren (1.1.1734/4) 11 luvun tiedoksiantosäännösten mukaisesti (ROL 5:8.2 §). Haasteessa vastaajaa kehoitetaan ilmoittamaan kantansa häntä vastaan esitettyihin vaatimuksiin ja ilmoittamaan perustelut, mikäli hän kiistää syytteen tai muut vaatimukset. Vastaajaa kehoitetaan myös ilmoittamaan todisteet, jotka aikoo esittää ja mitä hän niillä aikoo näyttää toteen sekä toimittamaan tuomioistuimelle kirjalliset todisteet, joihin aikoo vedota. (ROL 5:9.1 § 1–4 kohdat.) Myös todistajien yhteystiedot tulee ilmoittaa (ROL 5:9.2 §). Tuomioistuin voi erityisestä syystä sallia, että vastaus saadaan antaa suullisesti tuomioistuimen kansliassa tai istuntopaikalla (ROL 5:9.3 §). Rikosasia siirretään käsiteltäväksi tuomioistuimeen, jossa se voidaan ratkaista sekä suullisessa pääkäsittelyssä että kirjallisessa menettelyssä (Vuorenpää 2009, 177).

2.3 Tuomioistuinkäsittely

Yleisiä tuomioistuimia ovat oikeudenkäymiskaaressa säädetyt alioikeutena kärjäoikeus, ylioikeutena hovioikeus ja ylimpänä oikeusasteena korkein oikeus (OK 1 §). Kärjäoikeudesta voidaan hakea muutosta hovioikeudelta ja hovioikeuden tuomioon tai päätökseen haetaan muutosta korkeimmalta oikeudelta (Karttunen ym. 2009, 37–38). Kärjäoikeus käsittelee asioita istunnossa ja kansliassa (OK 3:2.1 §) ja sen päätösvaltaisuudesta säädetään oikeudenkäymiskaaren 2 luvussa.

Syyte rikoksesta tutkitaan eli käsitellään sen paikkakunnan tuomioistuimessa, missä rikos on tehty. Rikos katsotaan tehdyksi sekä siellä, missä se on tehty, että siellä, missä sen seuraus ilmeni. Rikosasia voidaan käsitellä myös syytetyn asuinpaikkakunnan kärjäoikeudessa, jos sitä voidaan pitää soveliaana asian käsittelyn kannalta. (ROL 4:1 §.)

Normaalia rikosasian oikeudenkäyntiä kutsutaan pääkäsittelyksi (Linna 2012, 143–144). Ennen kärjäoikeuden pääkäsittelyä on toimitettava suullinen valmistelu, jos pääkäsittelyn keskittämisen turvaaminen sitä erityisestä syystä edellyttää (ROL 5:10.1 §). Käytännössä suullinen valmistelu järjestetään rikosprosessissa vain poikkeuksellisesti, mutta joissakin laajoissa rikosjuutissa se voi olla tarpeen järjestää (Vuorenpää 2009, 178).

Oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain mukaan pääkäsittely etenee siten, että ensin syytäjän ja asianomistajan on esitettävä vaatimuksensa ja lyhyesti niiden perusteet. Tämän jälkeen

vastaajan on ilmoitettava lyhyesti kantansa esitettyihin vaatimuksiin. Sitten syyttäjän ja asianomistajan on tarkemmin perusteltava kantansa ja vastaajalle on varattava tilaisuus lausua vastaapuolen perustelujen johdosta. Seuraava vaiheessa on kuultava asianomistajaa ja vastaajaa todistelutarkoituksessa sekä otettava vastaan muu todistelu. Lopuksi asianosaisten on esitettävä loppulausuntonsa ja siinä tarvittaessa käsityksensä vastaajan syyllisyydestä ja rikoksen seuraamuksesta. (ROL 6:7.1 § 1–6 kohdat). Pääkäsittely jaetaan neljään vaiheeseen eli alkukeskusteluun, asiaesittelyyn, todisteluun ja loppukeskusteluun (Vuorenää 2009, 181).

Asia voidaan ratkaista myös pääkäsittelyä toimittamatta kirjallisessa menettelyssä. Kirjallinen menettely edellyttää, että mistään syytteessä tarkoitettu yksittäisestä teosta ei ole määrätty ankarampaa rangaistusta kuin sakko tai vankeutta enintään kaksi vuotta. Vastaajan täytyy tunnustaa syytteessä kuvattu teko, luopua oikeudestaan suulliseen käsittelyyn sekä suostua kirjalliseen menettelyyn ja vastaajan on täytynyt olla teon tehdessään täysi-ikäinen. Lisäksi myös asianomistaja on ilmoittanut joko esitutkinnassa tai myöhemmin kirjallisesti, ettei vaadi pääkäsittelyn toimittamista ja pääkäsittelyn toimittaminen on kokonaisuutena arvioiden tarpeetonta asian selvyteen nähden. (ROL 5a:1.1 § 1–5 kohdat.) Kirjallisessa menettelyssä ei voida tuomita rangaistukseksi ankarampaa rangaistusta kuin yhdeksän kuukautta vankeutta (ROL 5a:1.2 §). Asiassa käräjäoikeuden kansliassa annettava tuomio vastaa normaalin pääkäsittelyn jälkeen annettavaa tuomiota (Vuorenää 2009, 191). Kirjallinen menettely otettiin käyttöön vuonna 2006 rikosasioiden käsittelyn keventämiseksi ja tehostamiseksi (Linna 2009, 139–140).

Rikosasiassa pääasian ratkaisu on tuomio ja se on joko syylliseksi tuomitseva tai vapauttava (ROL 11:1 §; ROL 11:4 §). Tuomio laaditaan erilliseksi asiakirjaksi ja siinä on oltava tuomioistuimen nimi ja tuomion antamispäivä. Myös asianosaisten nimet, vaatimukset ja vastaukset perusteineen on merkittävä. Tuomiossa tulee olla luettelo todistelutarkoituksessa kuulluista henkilöistä ja muista esitetyistä todisteista, tuomion perustelut, sovelletut lainkohdat ja oikeusohjeet ja tuomiolauselma. Merkittävä on myös asian ratkaisseiden nimet ja virka-asema ja ilmoitus siitä, onko tuomiosta äänestetty ja tällöin mahdollisesti eri mieltä olleiden jäsenten mielipiteet. (ROL 11:6 §.)

Tuomio voidaan saattaa asianosaisten tietoon kahdella tavalla, joko julistamalla tai kansliatuomiona. Julistaminen on näistä käytännössä pääsääntönä (Vuorenää 2009, 191–192). Päätösneuvottelu on pidettävä heti pääkäsittelyn päättyttyä tai viimeistään seuraavana päivänä ja tuomio julistetaan päätösneuvottelun päättyttyä (ROL 11:7.1 §). Kansliatuomio annetaan tuomioistuimen kansliassa laajoissa tai vaikeissa jutuissa tai silloin, kun asia on ratkaistu kirjallisessa menette-

lyssä (Vuorenpää 2009, 192). Näissä laajoissa tai vaikeissa rikosasioissa tuomio saadaan antaa 14 päivän kuluessa pääkäsitteilyn päättymispäivästä ja mikäli tuomiota ei voida antaa tässä määräajassa erityisestä syystä, se on annettava niin pian kuin mahdollista (ROL 11:7.2 §).

2.4 Rikosseuraamuslaitoksen asema

Rangaistuksen täytäntöönpano on rikosprosessin viimeinen vaihe. Rangaistuksilla ei olisi toivottua vaikutusta, ellei olisi olemassa järjestelmää niiden täytäntöön panemiseksi (Tapani & Tolvanen 2011, 203). Itse rangaistuksista on kirjoitettu oikeustieteessä paljon, mutta täytäntöönpanosta vähän (Tapani & Tolvanen 2011, 204).

Tuomioistuinten määräämien rangaistusten ja päätösten täytäntöönpanosta vastavat ulosottoviranomaiset ja Rikosseuraamuslaitos. Rikosseuraamuslaitos panee täytäntöön vankeusrangaistukset ja sakkorangaistusten täytäntöönpanosta huolehtivat ulosottoviranomaiset. (Oikeusministeriö 2010, hakupäivä 6.10.2012.) Sakon muuntomenettelyssä täytäntöönpanoviranomainen on Oikeusrekisterikeskus (Tapani & Tolvanen 2011, 210).

Rikosseuraamuslaitoksen tehtävänä on siis vankeusrangaistusten täytäntöönpano ja myös tutkintavankeuden toimeenpano. Laitos on oikeusministeriön alainen ja sen toimialueena on koko maa. (Laki Rikosseuraamuslaitoksesta 27.11.2009/953 1 §.) Rikosseuraamuslaitoksen toimialaan kuuluvat rikosoikeudelliset seuraamukset voidaan yksinkertaistaen jakaa vankeusrangaistuksiin ja vapaudessa suoritettaviin yhdyskuntaseuraamuksiin (Rikosseuraamuslaitos 2012b, hakupäivä 6.10.2012).

Rikosseuraamuslaitoksen toiminnan tavoitteena on yhdyskuntaseuraamusten ja vankeusrangaistusten täytäntöönpano siten, että samalla lisätään tuomittujen valmiuksia rikoksettomaan elämäntapaan sekä edistetään heidän elämänhallintaansa ja sijoittumistaan yhteiskuntaan (L Rikosseuraamuslaitoksesta 2 §). Laitoksen tehtävänä on muun muassa ehdolliseen vankeusrangaistukseen tuomittujen nuorten rikoksentehtäjäiden valvonta, nuorisorangaistuksen, yhdyskuntapalvelun, vankeusrangaistuksen ja sakon muuntorangaistuksen täytäntöönpano, ehdonalaiseen vapauteen päästettyjen valvonta sekä tutkintavankeuden toimeenpano (L Rikosseuraamuslaitoksesta 3 §). Myös nuoren seuraamusselvityksen tekemisestä vastaa Rikosseuraamuslaitos (L nuoren rikoksesta epäillyn tilanteen selvittämisestä 5.1 §).

Rikosseuraamuslaitoksen muodostavat keskusyksikkö, terveydenhuoltoyksikkö ja kolme täytäntöönpanoaluetta eli Etelä-Suomen, Länsi-Suomen sekä Itä- ja Pohjois-Suomen rikosseuraamusalueet. (Tapani & Tolvanen 2011, 293). Näillä alueilla on yksiköitä, jotka koostuvat vankiloista, yhdyskuntaseuraamustoimistoista ja muista yksiköistä. Alueilla voi olla myös arviointikeskus tai muita alueen yhteisistä tehtävistä vastaavia yksiköitä. (L Rikosseuraamuslaitoksesta 4.2 §.) Esimerkiksi Oulussa, joka kuuluu Itä- ja Pohjois-Suomen rikosseuraamusalueeseen, nuoren seuraamusselvitys laaditaan Rikosseuraamuslaitoksen arviointikeskuksessa, mutta esimerkiksi nuoren tuomittuun ehdolliseen vankeusrangaistukseen usein liittyvän valvonnan täytäntöönpanosta vastaa Rikosseuraamuslaitoksen yhdyskuntaseuraamustoimisto (Erikoissuunnittelijat 31.10.2012, haastattelu). Ehdollisen vankeuden valvonnasta säädetään laissa ehdollisen vankeuden valvonnasta (24.6.2012/634).

Rangaistusten täytäntöönpanossa otetaan huomioon tuomitun yksilölliset ominaisuudet ja tarpeet, koska tuomitun sijoittuminen yhteiskuntaan eli tuomitun saaminen pidättymään uusista rikoksista vapautumisen jälkeen on yksi toimenpiteiden tavoitteista (Frände & Wahlberg 2012, 26). Yhdyskuntaseuraamustyössä Rikosseuraamuslaitoksen tehtäviin kuuluvat kontrollitehtävät, kuten puuttuminen toimeenpanon aikaisiin rikkomuksiin. Yhtäläillä uusintarikollisuuteen vaikuttava vuorovaikutustyö asiakkaan kanssa on tärkeää. Asiakasta myös autetaan saamaan tarvitsemiaan yhteiskunnallisia palveluita, kuten päihdekuntoutusta. (Rikosseuraamuslaitos 2012c, hakupäivä 13.11.2012.)

3 NUORI RIKOKSENTEKIJÄ

3.1 Lähtökohtia

Rangaistusvastuun edellytyksenä on, että tekijä on teon hetkellä täyttänyt viisitoista vuotta ja syyntakeinen (RL 3:4.1 §). Rangaistus määrätään noudattaen lievennettyä rangaistusasteikkoa, jos tekijä on tekohetkellä alle 18-vuotias (RL 6:8.1 § 1 kohta) eli rikoksen 15–17-vuotiaana tekeminen on yleinen rangaistuksen vähentämisperuste. Nuoren erityisasemaan seuraamusjärjestelmässä liittyy esimerkiksi se, ettei nuorta eli 15–17-vuotiasta henkilöä voida tuomita elinkautiseen vankeuteen (Frände & Wahlberg 2012, 363–364.) Nuorena tehdystä rikoksesta ei voi tuomita myöskään ehdotonta vankeutta kuin painavista syistä (RL 6:9.2 §). Lisäksi tuomioistuin voi jättää tekijän tuomitsematta alle 18-vuotiaana tehdystä rikoksesta, jos teon katsotaan johtuneen ymmärtämättömyydestä tai harkitsemattomuudesta (RL 6:12 § 2 kohta). Tuomioistuin voi jättää myös maksamattoman sakon muuntamatta vankeudeksi, jos sakkorangaistukseen johtanut teko on tehty alle 18-vuotiaana (RL 2a.6.1 § 2 kohta). Yksi nuorten erityisasemaan liittyvä tekijä on vielä, että 15–17-vuotias voidaan jättää syyttämättä ikänsä vuoksi eli nuoruusperusteella (ROL 1:7 §).

Yleisiä rangaistuslajeja ovat rikoslaissa määritellyt rikesakko, sakko, ehdollinen vankeus, yhdyskuntapalvelu, valvontarangaistus ja ehdoton vankeus (RL 6:1.1 §). Erityinen rangaistus alle 18-vuotiaana tehdystä rikoksesta on nuorisorangaistus (RL 6:1.2 §). Nuorisorangaistukseen voidaan tuomita alle 18-vuotiaana tehdystä rikoksesta, jos sakko on riittämätön rangaistus eivätkä painavat syyt vaadi ehdottoman vankeusrangaistuksen tuomitsemista (RL 6:10a §). Nuorisorangais- tusta tuomitaan vähintään neljä kuukautta ja enintään yksi vuosi ja tuomittu on valvonnassa rangaistuksen ajan käyden valvontatapaamisissa. Tuomittu myös suorittaa sosiaalista toimintakykyä edistäviä tehtäviä. Nuorisorangaistus sisältää myös tukea ja ohjausta ja mahdollisesti työelämään perehtymistä. (Laki nuorisorangaistuksesta 21.12.2004/1196 2 §.) Nuorisorangaistuksen käyttö on kuitenkin jäänyt vähäiseksi ja nuorisorangaistuksia oli toimeenpanossa vuoden 2011 aikana yhteensä 29 kappaletta (Rikosseuraamuslaitos 2012a, 3 ja 41). Esimerkiksi vuonna 2009 nuorisorangaistuksia otettiin Rikosseuraamuslaitoksen ylläpitämään tuomiorekisteriin vain 10 kappaletta (Rikosseuraamuslaitos 2012b, hakupäivä 13.11.2012).

1.1.2011 voimaan tullutta lakia nuoren rikoksesta epäillyn tilanteen selvittämisestä sovelletaan rikoksesta epäillyn nuoren syyteharkintaa, seuraamuksen määräämistä ja seuraamuksen täytäntöönpanoa varten tehtävään tilanteen selvittämiseen. (L nuoren rikoksesta epäillyn tilanteen selvittämisestä 1 §). Tätä tilanteen selvittämistä kutsutaan seuraamusselvitykseksi ja sen tekee Rikosseuraamuslaitos (L nuoren rikoksesta epäillyn tilanteen selvittämisestä 2 §; 5.1 §). Sen tarkoituksena on kartoittaa nuoren sosiaalista tilannetta ja rikokseen syyllistymiseen vaikuttaneita syitä sekä arvioida rikokseen syyllistymisen riskiä ja edellytyksiä tukea nuorta elämään riksestontonta elämää. (L nuoren rikoksesta epäillyn tilanteen selvittämisestä 1 §). Nuoren rikoksesta epäillyn tilanteen selvittämisestä annetussa laissa tarkoitetaan nuorella rikoksesta epäillyllä henkilöllä, jonka epäillään syyllistyneen rikokseen 15–20-vuotiaana. Nuoren rikos on siis lain mukaan rikos, jonka tekijä on tekohetkellä ollut 15–20-vuotias. (L nuoren rikoksesta epäillyn tilanteen selvittämisestä 2 §.)

Nuoren rikoksesta epäillyn tilanteen selvittämisestä annetun lain esityönä on hallituksen esitys Eduskunnalle nuoren rikoksesta epäillyn tilanteen selvittämistä ja ehdollisen vankeuden valvontaa koskevaksi lainsäädännöksi (HE 229/2009). Ennen nuoren rikoksesta epäillyn tilanteen selvittämisestä annettua lakia ja siitä seurannutta nuoren seuraamusselvitystä on ollut käytössä nuoren rikosentekijän henkilötutkinta. Sitä koskevat säännökset sekä säännökset ehdollisen vankeuden valvonnasta olivat vanhentuneita vuonna 2009, kun lakiuudistusta valmisteltiin. (HE 229/2009 vp, 1.) Käytännössä pääsääntönä oli, että 15–17-vuotiaiden henkilötutkinnat teki kunnan sosiaalitoimi ja 18–20-vuotiaiden osalta silloinen Kriminaalihoitolaitos eli nykyinen Rikosseuraamuslaitos. (Laki Rikosseuraamuslaitoksesta 14 §). Säännöksissä ei ollut selkeästi todettu, kenen tuli tehdä henkilötutkintapyyntö, mutta säännökset viittasivat siihen, että taho olisi poliisi. Kuitenkin myös syyttäjät ja tuomioistuin pyysivät henkilötutkinnan laatimista. Hallituksen esityksessä todetaan, että henkilötutkinnan laatimisen yhteydessä nuoren kanssa käytävät keskustelut saattavat toimia väliintulona nuoren elämäntilanteessa. Keskustelujen yhteydessä voidaan kartoittaa tuen tarpeita ja järjestämistä ja lisäksi tarjota nuorelle samalla oikeudenkäyntiin liittyvää neuvontaa. Voimassa olleissa säännöksissä ei kuitenkaan säädetty siitä, mitä henkilötutkinnassa on selvitettävä ja minkälaisia tietoja sen aikana on hankittava. (HE 229/2009 vp, 15.) Suurimpana henkilötutkintaa koskeneen sääntelyn heikkoutena oli, ettei se liittännyt henkilötutkintaa ja rikoksesta epäillylle tarpeellisia tukitoimia toisiinsa (HE 229/2009 vp, 15–16).

Nuoren rikoksesta epäillyn tilanteen selvittämisestä annetun lain valmisteluvaiheessa seuraamusselvityksen tarkoituksena oli määrä arvioida sitä, miten seuraamusvalinnalla eli rangaistus-

muodolla voitaisiin edistää nuoren sosiaalista selviytymistä ja ehkäistä hänen syyllistymistään uusiin rikoksiin (HE 229/2009 vp, 1). Usein jo rikosoikeusjärjestelmän reagointi rikokseen voi olla pysäyttävä kokemus nuorelle rikosentekijälle, mutta monesti vaikutus on riittämätön eikä aina ehkäise uusiin rikoksiin syyllistymistä. (HE 229/2009 vp, 4). Hallituksen esityksessä suunniteltiin, että Rikosseuraamuslaitoksella olisi pääsääntöisesti käytössään myös sosiaaliviranomaisen selvitys nuoren sosiaalisesta tilanteesta ja olosuhteista, etenkin päihteistä ja mielenterveysasioista ja niihin mahdollisesti liittyvien kuntoutuksen tai muiden palveluiden käytöstä. Olennaisesti sosiaalisen tilanteen selvittämiseen tulisi liittyä nuoren ohjaaminen tarvittavien sosiaalipalveluiden käyttäjäksi. (HE 229/2009 vp, 22.) Seuraamusselvityspyynnön tekisi pääasiassa syyttäjä, ja jos tuomioistuin huomaa, ettei seuraamusselvitystä ole pääkäsittelyä varten tilattu, myös tuomioistuin voi sen tilata (HE 229/2009 vp, 24–25). Nämä suunnittelut muutokset tulivat voimaan myös lopulliseen lakiin ja laki nuoren rikoksesta epäillyn tilanteen selvittämisestä kumosi lain nuorista rikosentekijöistä (31.4.5.1940/262) siihen myöhemmin tehtyine muutoksineen (L nuoren rikoksesta epäillyn tilanteen selvittämisestä 12.2 §).

Hallituksen esitys (229/2009) oli esityönä myös lakiin ehdollisen vankeuden valvonnasta (634/2010). Nuorta ei rikoslain mukaan voi tuomita ehdottomaan vankeuteen kuin erittäin painavista syistä, ja jos nuori henkilö tuomitaan ehdolliseen vankeuteen, tehosteeksi voidaan tuomita ehdollisen vankeuden valvonta (Frände & Wahlberg 2012, 366). Hallituksen esityksessä ehdollisen vankeuden valvonnasta annettavilla säännöksillä oli tarkoitus säätää valvontaan määräämisestä, valvonnan sisällöstä, valvottavan oikeusasemasta sekä valvojan tehtävistä. (HE 229/2009 vp, 1). Ehdollisen vankeuden valvonnan tarkoituksena on tukea valvottavan sosiaalista selviytymistä ja estää häntä tekemästä uusia rikoksia (Laki ehdollisen vankeuden valvonnasta 1 §). Rikosseuraamuslaitoksen erityisasiantuntijan mukaan ehdollisesta vankeudesta annetulla lailla saadaan paremmat työkalut valvontaan ja nuorelle vahvempi velvoite osallistua valvontasuunnitelman mukaisiin toimiin. Jos tuomittu välttelee tapaamista, laki mahdollistaa myös poliisin noutamaan hänet. Velvollisuuksien rikkomisesta seuraa sanktioita suullisesta huomautuksesta aina valvontajan pidentämismahdollisuuteen saakka. (Rikosseuraamuslaitos 2010, hakupäivä 7.10.2012.)

Hallituksen esitys (229/2009) johti myös rikoslain 6 luvun 10 §:n muuttamiseen (Laki rikoslain 6 luvun 10 §:n muuttamisesta 24.6.2010/635). Muutoksella lyhennettiin ehdollisen vankeuden tehosteena tuomittavan valvonnan kesto 1 vuoden 3 kuukauden pituiseksi. Ennen lakimuutosta valvonnan pituus määräytyi sen mukaan, kuinka pitkä tuomitun koeaika oli. Rikoslain 2b luvun 3 §:n 1 momentin mukaan, kun vankeus tuomitaan ehdollisena, rangaistuksen täytäntöönpano

lykkääntyy koeajaksi. Koeaika on vuodesta kolmeen vuotta ja se alkaa tuomion julistamisesta tai alkamisesta. (HE 229/2009 vp, 39.)

3.2 Ennakoilmoitus nuoren tekemän rikoksen esitutkinnasta

Laki nuoren rikoksesta epäillyn tilanteen selvittämiseksi velvoittaa esitutkintaviranomaisen ilmoittamaan nuoren rikoksesta syyttäjälle, sosiaaliviranomaiselle sekä Rikosseuraamuslaitokselle 14 vuorokauden kuluessa siitä, kun nuori on kirjattu nuorena rikoksesta epäiltynä poliisin tietojärjestelmään. Ilmoitusta ei tarvitse tehdä, jos esitutkinta on lopetettu saattamatta sitä syyttäjän harkintaan tai rikos on tehty epäillyn ollessa 18–20-vuotias ja asiassa käytetään rangaistusmääräys- tai rikesakkomenettelyä. (L nuoren rikoksesta epäillyn tilanteen selvittämisestä 3 §.)

Lain sisällöstä ja sen soveltamisesta on kirjoitettu vähän osittain varmasti siksi, että laki on tullut voimaan vasta vuoden 2011 alusta. Tapani & Tolvanen esittävät kirjassaan erään käytäntöön ja ilmoitusvelvollisuuteen liittyvän ongelman. Kirjoittajien mielestä lain esitöissä ei ole kiinnitetty ollenkaan huomiota esimerkiksi uudessa 1.1.2014 voimaantulevassa pakkokeinolaissa säädettyihin salaisiin pakkokeinoihin (PKL 806/2011 10 luku). Esimerkiksi tilanteessa, jossa nuoren epäillään syyllistyneen törkeään huumausainerikokseen ja tuomioistuimelta haetaan lupa epäillyn puhelimen kuuntelemiseen, pakkokeinon käytön ei missään nimessä tulisi tulla nuoren eikä sivulisten tietoon. Lisäksi tutkinnallisista syistä olisi välttämätöntä olla paljastamatta nuorelle sitä, että häntä ylipäätään epäillään rikoksesta. Tiedon meneminen syyttäjälle ei ole riski, mutta sosiaaliviranomaisen ja Rikosseuraamuslaitoksen informointi rikosepäilystä on ongelmallisempaa. Tolvanen suositus on, että rikosepäilystä ei tällaisessa tilanteessa ilmoiteta muille kuin syyttäjälle. (Tapani & Tolvanen 2011, 257.)

Oulun poliisilaitoksen poliisipäällikön ja rikosylikomisarion laatiman toimintasuunnitelman (30/2010) mukaan tutkintasihteerin on lähetettävä jokaisen viikon torstaina ne asiakirjat, joiden osalta 14 vuorokauden määräaika on täyttymässä ennen seuraavaa torstaita, syyttäjänvirastoon, sosiaaliviranomaiselle sekä Rikosseuraamuslaitokselle. Lähetyksistä tehdään merkintä tutkintapäiväkirjaan. Samalla tehdään poliisiasiain tietojärjestelmä eli Patjassa ilmoitus syyttäjälle merkinnöin ”nuoren juttu” ja nuoren nimi. Ohje on voimassa toistaiseksi. (Oulun poliisilaitos 2010, 2.)

Oulun syyttäjänviraston johtavan kihlakunnansyyttäjän henkilökunnalle antaman toistaiseksi voimassaolevan toimintaohjeen (5/2008) mukaan ennakoilmoitetulle asialle on määrättävä syyttäjä viipymättä. Pääsääntöisesti sihteerin ilmoittaa syyttäjän sähköpostilla sekä tutkinnanjohtajalle että tutkijoille ja ilmoituksesta tehdään merkintä sähköiseen tietojärjestelmään Sakariin. (Oulun syyttäjänvirasto 2008, 2.) Ohje on tehty koskemaan aiemmin mainittuja A- ja B-luokan ennakoilmoituksia, mutta sama käytäntö pätee nuorten ennakoilmoitusten toimenpiteissä.

Käytännössä syyttäjänsihteerin tulostaa tiedot nuoren ennakoilmoituksesta syyttäjälle, ja saatavilla olevien tietojen sekä rikosrekisteriotteen perusteella syyttäjä harkitsee, tilataanko asiassa nuoren seuraamusselvitystä. Paperit jäävät sitten odottamaan esitutkinnan valmistumista ja siitä tehtävän pöytäkirjan saapumista. (Tikkanen 1.11.2012, haastattelu.)

3.3 Nuoren seuraamusselvitys

Syyttäjän on nuoren rikoksesta tiedon saatuaan pyydettävä 14 vuorokauden kuluessa Rikosseuraamuslaitosta laatimaan seuraamusselvitys, jos rikoksesta on odotettavissa ankarampi rangaistus kuin sakkoa (L nuoren rikoksesta epäillyn tilanteen selvittämisestä 4 §). Rikosseuraamuslaitoksen on arvioitava käytettävissään olevien tietojen perusteella 30 vuorokauden kuluessa syyttäjän pyynnöstä, sitä miten seuraamusvalinnalla ja seuraamuksen täytäntöönpanolla voidaan edistää nuoren sosiaalista selviytymistä ja estää syyllymistä rikoksiin. Yhteistyössä sosiaaliviranomaisen kanssa Rikosseuraamuslaitos hankkii tietoa nuoren elinolosuhteista, erityisesti päihitteiden käytöstä, mielenterveydestä, muiden palveluiden ja tukitoimien tarpeesta sekä muusta sosiaalisesta tilanteeseen olennaisesti liittyvistä seikoista. Nämä sosiaalista tilannetta koskevat tiedot kootaan kirjalliseen seuraamusselvitykseen. Selvitykseen sisällytetään niin ikään muu sellainen selvitys tai lausunto, jonka syyttäjä on pyytänyt yhdyskuntaseuraamukseen tuomitsemista varten. Selvitys tehdään silloinkin, jos nuori on tehnyt rikoksia sekä alle että yli 21-vuotiaana. Selvitystä ei tarvitse tehdä, jos suurin osa rikoksista ja päärikos on tehty epäillyn täytettyä 21 vuotta ja jos selvityksen tekeminen on ilmeisen tarpeetonta. (L nuoren rikoksesta epäillyn tilanteen selvittämisestä 5 §.)

Seuraamusselvityksen laatii Rikosseuraamuslaitoksen virkamies. Tarvittaessa hänen avukseen voidaan määrätä tehtävään suostunut, koulutukseltaan ja työkokemukseltaan tehtävään soveltuva henkilö, silloin kun seuraamusselvityksen valmistelu tätä edellyttää. (L nuoren rikoksesta

epäillyn tilanteen selvittämisestä 6.1 §.) Seuraamusselvitystä laatiessa nuoren kuuleminen on lähtökohtana (HE 229/2009 vp, 23–24). Epäillylle varataan mahdollisuus tulla kuulluksi, mutta selvitys voidaan laatia myös ilman kuulemista, mikäli se on ilmeisen tarpeetonta tai nuori on kieltäytynyt kuulemisesta tai häntä ei ole tavoitettu. Alle 18-vuotiaan epäillyn huoltajalle, edunvalvojalle ja tai muulle lailliselle edustajalle varataan tilaisuus tulla kuulluksi. Myös muulle epäillyn kasvatuksesta ja hoidosta mahdollisesti vastaavalle henkilölle varataan kuulemistilaisuus. Selvitystä tehdessä kuullaan myös tarvittavia viranomaisia ja asiantuntijoita. (L nuoren rikoksesta epäillyn tilanteen selvittämisestä 7 §.) Rikosseuraamuslaitos korvaa selvityksen laatimiseen liittyvästä kuulemisesta epäillylle aiheutuneet kohtuulliset matkakustannukset (L nuoren rikoksesta epäillyn tilanteen selvittämisestä 10 §). Rikosseuraamuslaitoksella on oikeus saada sosiaaliviranomaiselta seuraamusselvityksen kannalta tarpeelliset tiedot nuoresta salassapitosäännösten sitä estämättä (L nuoren rikoksesta epäillyn tilanteen selvittämisestä 9.1 §).

Kun nuorta koskeva asia tulee vireille tuomioistuimessa, sen on varmistettava, että seuraamusselvitys on käytettävissä tuomioistuinkäsittelyssä. Selvityksen laatineelle Rikosseuraamuslaitoksen virkamiehelle tai hänen apunaan toimivalle henkilölle on varattava tilaisuus toimia kuultavana rikosasian käsittelyssä tuomioistuimessa. (L nuoren rikoksesta epäillyn tilanteen selvittämisestä 8 §.)

3.4 Valmisteilla oleva lakimuutos

Hallitus valmistelee nyt syksyllä 2012 esitystä laiksi nuoren rikoksesta epäillyn tilanteen selvittämisestä annetun lain muuttamisesta. Pääasiallinen sisältö esityksessä ja lakiehdotuksessa on, että kolmatta pykälää muutettaisiin siten, että esitutkintaviranomaisen olisi 14 vuorokauden kuluessa *esitutkinnan valmistumisesta* ilmoitettava nuoren rikoksesta syyttäjälle, sosiaaliviranomaiselle sekä Rikosseuraamuslaitokselle. Voimassa olevassa laissahan määräajan kulumisen alkaa siitä, kun nuori on kirjattu nuorena rikoksesta epäiltyä esitutkintaviranomaisen tietojärjestelmään. Neljänteen pykälään lisättäisiin toinen momentti, jonka mukaan syyttäjän ei tarvitse tehdä seuraamusselvityspyyntöä, jos nuori rikoksesta epäilty ei ole Suomen kansalainen eikä hänen vakinaisen asuntonsa ole Suomessa. (Oikeusministeriön kriminaalipoliittinen osasto 2012, 8.)

Hallituksen esityksen luonnoksessa kuvataan nykytilan ongelmia, joita ovat aiheettomat seuraamusselvityspyynnöt ja pyyntöjen suuri määrä. Seuraamusselvitysmenettelyn alkuvaiheessa

pyyntöjä tehtiin selvästi enemmän kuin lainvalmisteluvaiheessa arvioitiin. Selvitysten tekeminen on lisännyt huomattavasti työtä etenkin Rikosseuraamuslaitoksen arviointikeskuksissa ja yhdyskuntaseuraamustoimistoissa. Myös esitutkinnan salaisten pakkokeinojen salassa pysyminen on ongelma ”joka ei ole vielä aktualisoitunut käytännön työssä, mutta jonka on todettu edellyttävän tilanteen korvaamista”. (Oikeusministeriön kriminaalipoliittinen osasto 2012, 3.)

Salaisten pakkokeinojen osalta nykyisessä lainsäädännössä on puutteellista se, että ilmoitusvelvollisuus voi vaarantaa esitutkinnan rikossarjatapauksia, kuten huumausainerikoksia selvitettäessä ja esimerkiksi puhelinkuuntelua käytettäessä. Luonnoksen mukaan tällaisia salaisten pakkokeinojen käytön tapauksia ei ole ollut käytännössä, mutta tapauksiin olisi tarpeellista varautua. Ongelmaksi on havaittu, että nuori voi joutua seuraamusselvityksen laadintaan liittyvään keskusteluun Rikosseuraamuslaitoksen virkamiehen kanssa ennen kuin poliisi on kuullut nuorta rikoksesta epäiltynä. Näitä tilanteita on ollut jonkin verran. (Oikeusministeriön kriminaalipoliittinen osasto 2012, 5.) Esityksellä, jonka mukaan ilmoitus nuoren rikoksesta olisi tehtävä vasta 14 vuorokauden kuluttua esitutkinnan valmistumisesta, kyettäisiin myös poistamaan vaara salaisten pakkokeinojen ilmitulosta esitutkinnan kannalta liian varhaisessa vaiheessa (Oikeusministeriön kriminaalipoliittinen osasto 2012, 6).

Viranomaisille asetetut määräajat ovat erittäin tiukat, mutta niiden asettamisen tavoitteena on ollut turvata nuoren rikosasian nopea käsittely. Luonnoksen mukaan käsittelyaikojen on todettu selvästi lyhentyneen ja tästä on ollut myönteistä vaikutusta. Kuitenkin käytännön ongelmiksi on nykyisessä lainsäädännössä ja määräaikojen tiukkuudessa havaittu se, ettei syyttäjällä ole riittävästi tietoa nuoren rikosasiasta ja itse nuoresta seuraamusselvityksen tilausvaiheessa. Seuraamusselvityksen laadinta saattaa käynnistyä, mutta myöhemmin selviää, ettei nuori olekaan syylistynyt rikokseen tai teko on niin vähäinen, että toimenpiteistä luovutaan. (Oikeusministeriön kriminaalipoliittinen osasto 2012, 3.) Turhien selvitysten laatiminen vie Rikosseuraamuslaitoksen voimavaroja pois niiden selvitysten tekemiseltä, joihin paneutuminen olisi nuoren tilanteen kannalta oikeasti välttämätöntä. Vuonna 2010 henkilötutkintapyyntöjä tehtiin 2496 ja luku on vuodessa lähes kolminkertaistunut, sillä seuraamusselvityspyyntöjä tehtiin jopa 6381 kappaletta vuonna 2011. Osaan lisäyksestä selityksenä on se, että aiemmin alaikäisten nuorten selvitykset laati kunnan sosiaaliviranomainen. Suurin syy luvun kasvuun on kuitenkin se, että syyttäjän pyyntö joudutaan lähettämään niin aikaisessa vaiheessa, ettei rikoksesta vielä ole tarpeeksi tietoa. (Oikeusministeriön kriminaalipoliittinen osasto 2012, 4.)

Olenaisiin osuus selvityksessä on kannanotto valvonnan tarpeesta, joka edellyttää Rikosseuraamuslaitoksen paneutumista muun muassa nuoren uusimisriskiin, päihdeongelmaan, rikoskäyttäytymiseen ja asenteeseen rikosten tekemistä kohtaan. Syyttäjä tarvitsee seuraamusselvityksessä olevaa tietoa paitsi valvonnan tarpeen, myös toimenpiteistä luopumisen harkinnassa. (Oikeusministeriön kriminaalipoliittinen osasto 2012, 4.) Tällaisesta toimenpiteistä luopumisesta esimerkkinä voinee antaa tapaukset, joissa alaikäinen jää ensimmäistä kertaa kiinni huumausaineen käyttörikokseen. Tällöin hänelle järjestetään syyttäjän vetämä puhuttelutilaisuus, jossa paikalla ovat myös huoltajat ja sosiaaliviranomainen. Puhuttelun tarkoituksena on saada nuori ymmärtämään tekonsa rangaistavuus ja pyrkiä pidättäytymään huumausaineiden käytöltä jatkossa. Säännönmukaisesti näihin tilanteisiin liittyy syyttämättäjättäminen. (Nissinen 2012, hakupäivä 12.11.2012.)

Ulkomaalaisesta nuoresta epäilyistä laadittava seuraamusselvitys on ollut ongelmallinen siinä mielessä, että epäilyä ei välttämättä tavoiteta seuraamusselvityksen laadinnan aloittamiseksi tai sen laatimiseksi. Rikokset eivät päädy suomalaisen tuomioistuimen käsiteltäväksi, sillä ulkomalaisia vastaajia ei pääsääntöisesti tavoiteta oikeuskäsittelyyn haastamiseksi. Nämä tilanteet osaltaan lisäävät seuraamusselvitysten määrää eikä sitä voida pitää tarkoituksenmukaisena. (Oikeusministeriön kriminaalipoliittinen osasto 2012, 5.)

Esityksellä saataisiin aikaan taloudellista säästöä, sillä viranomaisille toimenpiteitä varten tullessa asiat olisivat nykyistä paremmin valmisteltuja ja tällä vältettäisiin myös tarpeettomien selvitysten tekeminen. Erityisesti tämä koskisi selvityksen laativaa Rikosseuraamuslaitosta. Myös nuoren oikeusasema parantuisi, kun seuraamusselvitystä ei enää tehtäisi turhaan. Osassa tapauksia muutos merkitsi seuraamusselvityksen laadinnan pientä lykkäämistä verrattuna nykyiseen käytäntöön. Määräajan alkamisajankohdan muutos ei kuitenkaan tarkoittaisi merkittävää asian käsittelyn pitkittämistä, koska esitutkintaviranomaiset käsittelevät nuorten rikosasiat joutuisasti. Tärkeäksi koettua nopean puuttumisen periaatetta nuoren rikosasiassa muutos ei vaarantaisi. (Oikeusministeriön kriminaalipoliittinen osasto 2012, 6.)

Esitystä on valmisteltu oikeusministeriössä yhteistyössä Rikosseuraamuslaitoksen kanssa. Esityksestä on pyydetty lausunnot oikeusministeriön lainvalmistelu- ja oikeushallinto-osastoilta, puolustusministeriöltä, Valtakunnansyyttäjänvirastolta, Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksiköltä sekä rikosseuraamusalueilta, Poliisihallitukselta, Rajavartiolaitokselta, Tullihallitukselta, Suomen Kuntaliitolta, sekä Helsingin, Kuopion ja Oulun kaupungeilta. Lausunnoissa esiin tuotuja

näkemyksiä otetaan huomioon esitystä laadittaessa. Luonnoksen mukaan laki ehdotetaan tulemaan voimaan 1.4.2013. (Oikeusministeriön kriminaalipoliittinen osasto 2012, 6.)

Tässä 3.4 -luvussa on käytetty lähteenä oikeusministeriön kriminaalipoliittisen osaston valmistelemaa hallituksen esitysluonnosta nuoren rikoksesta epäillyn tilanteen selvittämisestä annetun lain muuttamiseksi. Luonnokseen on pyydetty Valtakunnansyyttäjänvirastolta lausuntoa 2.11.2012 mennessä, johon myös Oulun syyttäjänviraston edustajat ovat saaneet lausua oman mielipiteensä. Luonnos on vasta sisäisessä käytössä, mutta hallituksen esitys valmistuu marras-joulukuussa 2012. Lopullisen esityksen sisällöstä riippuen voi olla, että viittaukset tässä luvussa eivät välttämättä tule täsmäämään valmiin hallituksen esityksen kanssa.

4 VIRANOMAISTEN NÄKÖKULMIA LAIN VAIKUTUKSISTA

4.1 Haastattelumenetelmä

Ennen haastatteluita haastateltaville lähetettiin etukäteen kysymykset sähköpostitse ja liitteenä myös laki nuoren rikoksesta epäillyn tilanteen selvittämisestä PDF -tiedostona. Haastattelupohjassa kerrottiin, että opinnäytetyön tavoitteena on tutkia lain aiheuttamia käytännön vaikutuksia viranomaistyöhön Oulussa. Pohjassa kerrottiin myös, että laissa keskeistä ovat poliisin syyttäjälle ja Rikosseuraamuslaitokselle tekemät ennakoilmoitukset nuoren rikoksesta sekä syyttäjän tai käräjäoikeuden Rikosseuraamuslaitokselta tilaama nuoren seuraamusselvitys. Tämä vapaa-muotoinen ja lyhyehkö haastattelu tehtiin samanmuotoisena Oulun poliisilaitoksella, Rikosseuraamuslaitoksen arviointikeskuksen Oulun toimipaikassa, Oulun syyttäjänvirastossa sekä Oulun käräjäoikeudessa. Poliisin puolella haastateltavia olivat nuorisorikosryhmän tutkinnanjohtaja, rikosylikonstaapeli Irmeli Korhonen ja hänen tutkintasihteerinsä Pirkko Pylkäs. Rikosseuraamuslaitoksen arviointikeskuksessa haastateltavana olivat kaksi erikoissuunnittelijaa, jotka edustivat koko arviointikeskuksen mielipiteitä ja jotka tekevät nuorten seuraamusselvityksiä työseen. Syyttäjänviraston kantaa edustivat apulaispäällikkö ja kihlakunnansyyttäjä Kirsi Männikkö sekä toimistosihteerit Jaana Tikkanen. Käräjäoikeudesta haastateltavina olivat rikososastolta käräjätuomari Päivi Markus ja hänen työparinsa toimistosihteerit Eeva-Liisa Virta.

Teemahaastattelut toteutettiin puolistrukturoidusti. Haastateltavilta kysyttiin avoimia kysymyksiä ja haastattelun edessä esitettiin mahdollisesti tarkentavia kysymyksiä, jotka muotoutuivat haastattelun aikana ilmenneiden tietojen mukaan. Tarkoituksena oli saada aikaan vastausten lisäksi myös keskustelua, mikä onnistuikin varsin hyvin. Haastattelut nauhoitettiin ja litteroitiin kannanottojen tarkistamiseksi ja siksi, että kaikki tarvittavat kommentit saatiin koottua niistä tehtäviä huomioita varten eikä mitään tutkimuksen kannalta oleellista jäänyt huomioimatta. Tärkeää oli myös, että haastateltavien mielipiteisiin pystyi viittaamaan asiasisällöltään oikein. Tärkeimpiä huomioita kirjattiin ylös jo haastattelun aikana. Kuuntelemalla nauhoja jälkeinpäin ilmeni sellaisiakin tärkeitä seikkoja, jotka eivät heti haastatteluhetkellä jääneet niin hyvin mieleen. Nauhoituksesta ja litteroinnista voi sanoa olleen suuresti hyötyä. Haastattelut kestivät pääosin 40 minuuttia lukuun ottamatta käräjäoikeutta, jossa asiaa oli vähemmän ja haastattelu kesti noin vartin. Jokaisen haastateltavan kohdalta valinta oli onnistunut, sillä henkilöillä oli pitkäaikaista kokemusta

alallaan ja tarpeeksi tietoa myös lakia edeltävistä vaiheista, muun muassa henkilötutkinnasta seuraamusselvitykseen siirtymisestä.

Järkevintä oli edetä haastatteluissa siten, että koska ennakoilmoitukset lähtevät liikkeelle poliisilta, poliisilla tehtiin myös ensimmäinen haastattelu. Ennakoilmoitukset poliisi lähettää syyttäjälle, sosiaaliviranomaiselle ja Rikosseuraamuslaitokselle. Syyttäjä tilaa mahdollisesti ennakoilmoituksen perusteella seuraamusselvityksen Rikosseuraamuslaitokselta. Loogista oli siis haastatella seuraavia kohteita seuraamusselvityksen kulun etenemisen mukaan; ensin Rikosseuraamuslaitoksella, jossa selvitys tehdään ja sitten syyttäjällä, joka sitä seuraavaksi käyttää syyteharkinnassa. Seuraamusselvityksen viimeinen vaihe on käsittely käräjäoikeudessa, jossa haastattelu tehtiin samoin viimeisenä.

Haastattelukysymykset olivat seuraavat:

1. Miten nuoren rikoksesta epäillyn tilanteen selvittämisestä annetun lain voimaantulo 1.1.2011 on vaikuttanut käytännön työhönne?
2. Onko työmääränne lisääntynyt lain myötä? Arvioikaa lain vaikutusta työn määrään.
3. Ovatko lain tavoitteet mielestänne toteutuneet oman työnne osalta?
4. Onko käytännön työssä ilmennyt ongelmia lain soveltamisessa ja jos on, minkälaisia?
5. Onko mielestänne nuoren rikoksesta epäillyn tilanteen selvittämisestä annetussa laissa kehittämisen varaa ja jos on, onko teillä antaa parannusehdotuksia lakiin liittyen?

4.2 Lain voimaantulon konkreettiset vaikutukset viranomaisten työssä

Ensimmäisen kysymyksen osalta eli miten lain voimaantulo on vaikuttanut käytännön työhön, voidaan todeta, poliisin, Rikosseuraamuslaitoksen sekä syyttäjän edustajien olevan samaa mieltä siitä, että lain voimaantulo on lisännyt heidän työmääräänsä. Nuoris rikosryhmässä tämä tarkoittaa ennakoilmoitusten eli tutkintailmoitusten lähettämistä 14 vuorokauden kuluessa siitä, kun nuori eli 15–20-vuotias on kirjattu rikoksesta epäiltynä poliisin tietojärjestelmään, kolmelle eri taholle eli syyttäjälle, sosiaaliviranomaiselle ja Rikosseuraamuslaitokselle. Tutkija tekee ja toimittaa tutkintailmoituksen sihteerille, joka postittaa kopiot ilmoituksesta eteenpäin. Sihteeritee myös sähköisen Sakari-lähetyksen syyttäjälle. Tämä tarkoittaa käytännössä sitä, että sähköiseen poliisiasian tietojärjestelmään eli Patjaan tulee viikoittainen otanta, jossa näkyy kaikki lähetettävät

nuorten rikosjutut. Otannan perusteella tutkintasihteerin lähettää torstaisin syyttäjän sähköiseen tietojärjestelmään eli Sakariin tutkintailmoituksesta poimitut pääkohdat. Näitä ovat tiedot epäilyistä, tapauksen tutkinnanjohtaja ja tutkija, selostus tapahtumista ja mahdolliset huomautukset kuten ”nuoren juttu”. (Pytkäs 30.10.2012, haastattelu.) Tutkinnanjohtajan asemaan laki on vaikuttanut siten, että sen noudattaminen edellyttää entistä kovempaa nopeus- ja huolellisuusvelvoitetta. Nopeudella tarkoitetaan määräaikaisten noudattamista eli ilmoituksen tekemistä ajoissa. Huolellisuutta edellyttää esimerkiksi se, että tutkinnanjohtaja muistaa ilmoittaa mahdollisesta tutkinnan päätöksestä sille syyttäjälle, jolle tutkintailmoitus on tehty. Myös tutkinnan edetessä mahdollisesti ilmenevistä muista nuorista epäilyistä on muistettava ilmoittaa syyttäjälle. (Korhonen 30.10.2012, haastattelu.)

Syyttäjänvirastossa ennakoilmoituskäytäntö on aiheuttanut kokonaan uuden työvaiheen. Syyttäjän ja poliisin puolella puhutaan ennakoilmoituksista, vaikka todellisuudessa on kysymys tutkintailmoitusten lähettämisestä ennakkoon ennen varsinaisen tutkinnan valmistuttua tehtävän esitutkintapöytäkirjan lähettämistä. Ennakoilmoituksella siis tavallaan kerrotaan siitä, että tällaista rikosta on alettu tutkia ja juttu on siirtymässä poliisilta syyttäjälle. Näiden ennakoilmoitusten saapuessa torstaisin poliisilta syyttäjän Sakari-järjestelmään, päivystävän sihteerin tehtäviin kuuluu ilmoitusten saapumiskirjaus ja tulostaminen, sisäisessä postissa poliisilta tulevan tutkintailmoituksen paperiversion liittäminen ennakoilmoituksen yhteyteen, epäillyn muiden syyttäjällä vireillä olevien rikosasioiden tarkistaminen ja ennakoilmoitusten jakaminen syyttäjille. Vireillöolot tarkistetaan, koska jos nuorella on jo ennestään vireillä ennakoilmoituksena tulleita rikosasioita syyttäjällä, uudetkin ilmoitukset jaetaan käsiteltäväksi samalle syyttäjälle. Jos vireillöoloja ei ole, ilmoitus jaetaan viikoittain vaihtuvan listan mukaan seuraavana jakovuorossa olevalle syyttäjälle. Lisäksi sihteerin lähettää sähköpostitse tutkinnanjohtajalle ilmoituksen siitä, kenelle syyttäjälle juttu on jaettu ja kirjaa ilmoituksen tehdyksi Sakarissa. Sihteerin myös tarkistaa nuoren rikosrekisterin ja tulostaa sen syyttäjän mahdollista seuraamusselvityksen tilaamista varten. Sihteerin arvioi, että kaikkiin näihin toimenpiteisiin menee päivystäjällä torstaisin ainakin yli tunti, sillä ennakoilmoituksia saattaa tulla kerralla parikymmentä. Kaikki tarvittavat paperit sihteerin toimittaa sille syyttäjälle, jolle juttu on jaettu. (Tikkanen 1.11.2012, haastattelu.) Syyttäjä sitten päättää saatavissa olevien tietojen perusteella, tilataanko jutussa nuoresta seuraamusselvitys. Selvitys on tilattava 14 vuorokauden kuluessa ennakoilmoituksen saapumisesta, jos syyttäjän arvion mukaan rikoksesta on odotettavissa ankarampi rangaistus kuin sakkoa. Seuraamusselvityksen tarpeen arviointiin menee apulaispäällikön arvion mukaan aikaa enintään 10 minuuttia per ilmoitus aina jutusta riippuen. (Männikkö 1.11.2012, haastattelu.)

Rikosseuraamuslaitoksella laki on vaikuttanut siten, että seuraamusselvitystä edeltäneen henkilötutkinnan tekeminen kuului aikaisemmin alaikäisten osalta lastensuojelulle ja täysi-ikäisten kohdalla Rikosseuraamuslaitokselle. Rikosseuraamuslaitoksella ehdittiin tehdä henkilötutkintaa 18–20-vuotiaista vain vähän aikaa, kunnes seuraamusselvitys tuli käyttöön. Kun seuraamusselvityspyyntö saapuu syyttäjältä sähköisesti arviointikeskukseen, se jaetaan jollekin erikoissuunnittelijalle työtilanteen mukaan. Suunnittelijalla on 30 vuorokautta aikaa toimia. Hän lähettää kutsut kuulemistilaisuuteen asianosaisille eli nuorelle ja alaikäisten kohdalla myös vanhemmille tai muille huoltajille. Suunnittelija ottaa yhteyttä sosiaaliviranomaiseen ja pyytää tietoja nuoresta, muun muassa sitä, onko nuori tukitoimien piirissä. Tämän jälkeen kuullaan nuorta ja asianosaisia, jos he tulevat paikalle kutsussa ilmoitettuna ajankohtana. Sijoitetun nuoren kohdalla vanhempia kuullaan puhelimitse ja myös sijoituslaitoksen edustajaa kuullaan. Myös mahdollinen rikosrekisteri otetaan ja selvitetään, onko nuorella esitutkinnassa avoinna muita rikosepäilyjä poliisilla ja onko hänellä aiempia rangaistusseuraamuksia. Näin selvitetään, onko rikollinen toiminta jatkuvaa vai yksittäinen tapaus. Kaikki nämä 30 vuorokauden aikana selvitetty tiedot kootaan selvitykseen, joka sitten lähetetään syyttäjälle. (Erikoissuunnittelijat 31.10.2012, haastattelu.) Erityisesti Rikosseuraamuslaitoksen arviointikeskuksen ja syyttäjänviraston edustajat olivat yhtä mieltä siitä, että lain voimaantulo on vaikuttanut heidän työmääräänsä lisäävästi.

Kun nuoren rikosasia siirretään syyttäjältä käräjäoikeuteen, seuraamusselvityksen mukana tullut käräjäoikeuden kopio liitetään käräjäoikeuteen lähtevien asiakirjojen mukaan ja Rikosseuraamuslaitos ja sen edustaja lisätään haastehakemukselle asianosaisiksi. (Tikkanen 1.11.2012, haastattelu). Syyttäjällä ei ole varsinaista määräaikaakaan sille, kuinka nopeasti nuoren juttu on ratkaistava, mutta nuorten rikosasiat on pyritty ratkaisemaan nopeammin kuin muut niin sanotut tavalliset jutut (Männikkö 1.11.2012, haastattelu). Käräjäoikeudessa seuraamusselvitys vaikuttaa erityisesti siten, että siitä tarkistetaan, suositellaanko arviointikeskuksessa ehdolliseen vankeuteen tuomittavalle nuorelle vankeuden tehosteeksi valvontaa. Jos syyttäjä ei ole seuraamusselvitystä jostain syystä tilannut, myös käräjäoikeus voi sen tilata, mutta tämä on harvinaista. Käräjäoikeutta velvoittaa määräaikojen osalta vain oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 5 luku, jossa määrätään pääkäsitteily pidettäväksi 30 vuorokauden kuluessa rikosasian käräjäoikeudessa vireille tulosta silloin, kun alle 18-vuotias vastaaja on syytteessä rikoksesta, josta on säädetty ankarampi rangaistus kuin kuusi kuukautta vankeutta. Työmäärää käräjäoikeudessa lain nuoren rikoksesta epäillyn tilanteen selvittämisestä voimaantulo ei ole lisännyt, sillä käytännössä lain myötä muu ei käräjäoikeudessa ole muuttunut, kuin paperin otsikko henkilötutkinnasta seuraa-

musselvitykseen. (Markus 2.11.2012, haastattelu.) Sihteerin työssä laki ei näy oikeastaan millään tavalla (Virta 2.11.2012, haastattelu).

Vaikka tuomioistuimessa henkilötutkinnan muuttuminen seuraamusselvitykseksi ei ole vaikuttanut juuri millään tavalla, niin poliisin, Rikosseuraamuslaitoksen arviointikeskuksen ja syyttäjänviraston haastateltavat olivat aivan toista mieltä. Käytännössä 15–17-vuotiaiden henkilötutkinnat teki aiemmin kunnan sosiaalitoimi ja 18–20-vuotiaiden osalta silloinen Kriminaalihuoltolaitos eli nykyinen Rikosseuraamuslaitos (laki Rikosseuraamuslaitoksesta 14 §). Pääsääntöisesti poliisi teki pyynnöt henkilötutkinnan tilaamiseksi, vaikkakin myös syyttäjät ja tuomioistuin saattoivat pyyntöjä tehdä. Poliisi kiitteli entistä henkilötutkintakäytäntöä siinä mielessä, että vaikka henkilötutkinnan tilaaminen silloiselta Kriminaalihuoltolaitokselta oli käytännössä poliisin tehtävä, tuolloin poliisi sai syyttäjältä selkeät nimikkeet siitä, missä tilanteissa henkilötutkintaa tulee pyytää (Korhonen 30.10.2012, haastattelu). Myös Rikosseuraamuslaitoksen arviointikeskuksen edustajat kiittelivät sitä, että henkilötutkinnan vielä ollessa käytössä ja heidän sitä täysi-ikäisten osalta tehdessä, poliisi oli suorittanut esitutkinnan loppuun (Erikoissuunnittelijat 31.10.2012, haastattelu). Samaa mieltä oltiin syyttäjänkin puolella. Kun yleensä poliisi oli jo tilannut henkilötutkinnan valmiiksi, se nopeutti prosessia. Jos syyttäjä tilasi henkilötutkinnan syytettä nostettaessa, siinä saadut tiedot olivat monesti ajantasaisia vielä käräjäoikeuden pääkäsitelyssäkin. (Männikkö 1.11.2012, haastattelu.) Syyttäjänviraston edustajat olivat jopa sitä mieltä, että henkilötutkinnasta seuraamusselvitykseen siirtyessä eli lain rikoksesta epäillyn tilanteen selvittämisestä astuttua voimaan, tilanne on mennyt huonompaan suuntaan (Männikkö & Tikkanen 1.11.2012, haastattelu). Yhtenä syynä tähän on muun muassa se, että syyttäjä voi tilata seuraamusselvityksen nuoresta jo ennakkoilmoituksesta tiedon saatuaan, eikä käräjäoikeudella ole määräaikaakaan 18–20-vuotiaiden vastaajien rikosasioiden käsittelemiselle. Pääkäsitelyssä seuraamusselvityksessä saadut tiedot voivat siten olla jo hyvinkin vanhentuneita. (Männikkö 1.11.2012, haastattelu.)

4.3 Käytännön ongelmat lain soveltamisessa

4.3.1 Esitutkinta

Ylivoimaisesti isoimpana ongelmana poliisin, Rikosseuraamuslaitoksen ja syyttäjän puolella nousi esille se, että ennakkoilmoitusten lähtiessä poliisilta eteenpäin esitutkinta on vielä kesken. Oulun poliisin nuorisrikosryhmä tutkii noin 800 alaikäisten tekemää rikosta vuodessa. Laadukkaan

esitutinnan varmistamiseksi edellyttäisiin, että jokaisessa jutussa nuorta ehdittäisiin kuulla ennen ilmoituksen tekemistä syyttäjälle, sosiaaliviranomaiselle ja Rikosseuraamuslaitokselle. Kuitenkaan uuden nopeustavoitteen eli 14 vuorokauden määräajan tulemisen myötä poliisin resursseja ei ole lisätty millään tavalla. Esimerkkinä voisi olla pahoinpitely, jossa on kymmenen osallista. Jokaisen alaikäisen, myös asianomistajien, huoltajat käyttävät esitutkinnassa rinnakkaista puhevaltaa, jolloin esitutkintaan voi kuulua 20 osallisen joukko. 14 vuorokaudessa 20 asiakkaan kuuleminen on tutkijalle täysi mahdottomuus, eivätkä hyvä tahto ja ammattietikkakaan muuta tätä tosiseikkaa. Tutkinnanjohtajan mielestä määräaikoja määrättäessä olisi annettava esitutkinnan laadulle ja tutkijoiden jaksamiselle oma painoarvonsa. (Korhonen 30.10.2012, haastattelu.)

Muutoinkin esitutkinnassa monissa rikosasioissa, kuten esimerkiksi pahoinpitelyissä, tutkinnanjohtaja lähtisi mielellään suorittamaan esitutkintaa kuulemalla ensin todistajaa ja asianomistajaa, joilla on totuudessapysymisvelvollisuus. Lain nuoren rikoksesta epäillyn tilanteen selvittämisestä määräämä tiukka aikataulu tavallaan asettaa epäillyn kuulemisen ensisijaiseksi. Poliisin oletetaan kuulustelevan epäiltyä 14 vuorokauden kuluessa, jotta se voi tehdä ennakoilmoituksen rikosepäilystä eteenpäin ja myöhemmin sosiaaliviranomainen ja Rikosseuraamuslaitos voivat lähestyä epäiltyä siten, että tällä on jo tieto tutkinnasta. Asianomistajien ja todistajien kuulemisen jälkeen voi olla, että tutkinnassa on selvinnyt sellaisia seikkoja, joiden valossa epäilty on kuultava vielä uudestaan ja poliisi tekee siis kaksinkertaisen työn. (Korhonen 30.10.2012, haastattelu.)

Myös Oulun syyttäjänviraston apulaispäällikkö on samaa mieltä nuorisorikosryhmän tutkinnanjohtajan kanssa siitä, että tiukka määräaika saattaa haitata esitutkintaa. Esimerkkinä voisi olla tapaus, jossa nuorten juhlissa on tapahtunut raiskaus. Esitutkinta ei käytännössä etene niin nopeasti, että kahdessa viikossa sosiaaliviranomainen voi mennä koputtamaan epäillyn ovelle ja ilmoittaa, että tätä epäillään raiskauksesta kaksi viikkoa sitten olleissa juhlissa. Syyttäjä toistaa samaa kuin nuorisorikosryhmän tutkinnanjohtaja. Seksuaalirikoksissa epäilty on yleensä viimeinen, jota kuullaan, kun kaikki muut asianosaiset on kuultu ensin. (Männikkö 1.11.2012, haastattelu.)

Ongelmallista poliisin puolella on sekin, että joissakin rikosasioissa esitutkinnan turvaamiseksi olisi välttämätöntä, ettei niistä tehtäisi ennakoilmoitusta. Näin esimerkiksi törkeissä huumausainerikoksissa, joista A- tai B-luokan ilmoitukset menevät syyttäjälle joka tapauksessa. Esitutkinnan aikana suoritettavien pakkokeinojen kuten kuunteluiden turvaamiseksi voi olla välttämätöntä, ettei

lakia noudateta. Nuorta ei silloin kirjata epäiltyä rikosilmoitukseen eikä siitä myöskään ilmoiteta 14 vuorokauden aikana eteenpäin. Tutkinnanjohtaja mukaan on todennäköistä, että näin on ollut joskus pakko menetellä. Nuoren ei tulisi missään tapauksessa saada tietoa muutenkin salassa pidettävästä ennakoilmoituksesta, jos esitutkinnassa käytetään salaisia pakkokeinoja. (Korhonen 30.10.2012, haastattelu.) Lisäksi huumausaine- ja seksuaalirikoksissa Rikosseuraamuslaitoksen täytyy olla hyvin varovainen ja tiedustella poliisilta, onko epäiltyä jo ehditty kuulla vai onko lausunnon laatimisesta mahdollisesti haittaa esitutkinnalle, kun nuoreen joudutaan ottamaan yhteyttä (Erikoissuunnittelijat 31.10.2012, haastattelu). Yhteydenotot toisten viranomaisten kanssa tutkinnan turvaamiseksi lisäävät osaltaan työn määrää (Korhonen 30.10.2012, haastattelu). Oulun poliisilaitos ja syyttäjänvirasto ovat lisäksi sopineet, että poliisi lähettää ennakoilmoituksen ensimmäistä kertaa huumausaineen käyttörikoksesta epäillyn nuoren rikoksesta syyttäjälle, jotta syyttäjä voi järjestää nuorelle puhuttelutilaisuuden. Hyvää ilmoituskäytännössä on tutkinnanjohtajan mukaan se, että tutkijat saavat ennakoilmoituksen tehtyään syyttäjänvirastosta tiedon, kenelle syyttäjälle juttu on jaettu. Tutkinnanjohtaja ja tutkijat voivat näin tarvittaessa ottaa suoraan yhteyttä syyttäjään, joka juttua hoitaa. (Korhonen 30.10.2012, haastattelu.)

Poliisin ja arviointikeskuksen edustajat olivat yhtä mieltä siitä, että on ongelmallista, jos nuorta ehtii lähestyä väärä taho. Ensisijaisesti poliisin täytyisi ilmoittaa tutkinnasta nuorelle ja alaikäisen vanhemmille, mutta pakollisten ilmoitusten lähettäminen ja määräaikaisten noudattaminen on joutanut siihen, että joskus nuorta saatetaan lähestyä sosiaaliviranomaisesta tai Rikosseuraamuslaitokselta ennen poliisia. Esimerkkinä edellä kuvatusta tilanteesta voisi olla tapaus, jossa tuohtunut äiti soittaa tutkinnanjohtajalle kysyäkseen, miten on mahdollista, että hänen poikaansa epäillään pahoinpitelystä vaikka poliisi ei ole ottanut äitiin yhteyttä heti tapahtumailtana. Tutkinnanjohtajan tiedustellessa, mistä äiti on tiedon saanut, käy ilmi, että sosiaaliviranomainen on lähestynyt äitiä ennen poliisia. Tämä on mahdollista siten, että tutkija oli kirjannut tiedot rikosilmoitukseen asianomistajan kertomuksen mukaan, eikä epäiltyä ollut tavoitettu paikan päältä. Tämän jälkeen poliisi on lähettänyt ilmoituksen tapauksesta velvoittavan määräajan mukaisesti sosiaaliviranomaiselle, mutta ei ole vielä ehtinyt kuulla nuorta ja hänen huoltajiaan. Tällaisessa tapauksessa esitutkinta selkeästi vaarantuu. Äidin mahdollinen tapahtumasta ymmärrettävästi aiheutunut epäluottavaisuus ja vastentahtoisuus poliisia kohtaan ja muutenkaan koko tapahtumaketju eivät auta nuoren asiaa millään tavalla. Herää siis kysymys, onko lakia nuoren rikoksesta epäillyn tilanteen selvittämisestä todella ajateltu nuoren ja hänen huoltajiensa kannalta, jos tällainen tapaus on mahdollistunut viranomaisten noudattaessa lakia. (Korhonen 30.10.2012, haastattelu.)

Esitutkintalaki velvoittaa poliisin ilmoittamaan lastensuojeluun alaikäisen henkilön kuulustelusta, sillä kahdeksatoista vuotta nuorempaa epäiltyä ei saa kuulustella ilman todistajaa, paitsi jos kuulustelussa on läsnä hänen avustajansa tai laillinen edustajansa taikka sosiaalilautakunnan edustaja (ETL 30.1 §). Pahasti ristiriidassa yhdessä poliisin ilmoitusvelvollisuuden sekä lain nuoren rikoksesta epäillyn tilanteen selvittämisestä aiheuttaman esitutinnan keskeneräisyyden kanssa on myös lastensuojelulain (13.4.2007/417) 26.2 §:n velvoite, jossa sosiaalityöntekijän on arvioitava viimeistään seitsemäntenä arkipäivänä ”ilmoituksen tai vastaavan yhteydenoton vastaanotettuaan” eli tässä tapauksessa poliisin tutkintailmoituksen saatuaan, onko asiassa ryhdyttävä lastensuojelutarpeen selvityksen tekemiseen. Tutkinnanjohtaja käyttää tästä sosiaaliviranomaisen tekemästä arviosta nimitystä tilannearvio. Sosiaaliviranomaisen on siis pakko ottaa yhteyttä 7 vuorokauden kuluessa poliisin tutkintailmoituksen saatuaan nuoreen, ja alaikäisen osalta myös tämän vanhempiin, tilannearvion tekemiseksi. Taas herää kysymys, onko nuorta ehditty kuulla esitutkinnassa ja ottaako häneen yhteyttä oikea taho. Käytännössä lakien ristiriitaisuus tarkoittaa sitä, että poliisin ja sosiaaliviranomaisen on tapauskohtaisesti sovittava, miten tilanteissa toimitaan ja mitä lakia rikotaan. Tutkinnanjohtaja kertoo, että tämä häiritsee hänen virkamiesetiikkaansa todella paljon. (Korhonen 30.10.2012, haastattelu.)

Haastatteluissa huomionarvoista oli sekin, että sekä poliisi että Rikosseuraamuslaitos ajattelevat jatkuvasti lapsen ja nuoren asemaa, koska he kohtaavat asiakkaat työssään. Edustajat myös painottavat poliisin, lastensuojelun ja Rikosseuraamuslaitoksen tiivistä yhteistyötä, joka on ensisijaisen tärkeää lapsen ja nuoren aseman turvaamiseksi. (Korhonen 30.10.2012 ja erikoissuunnittelijat 31.10.2012, haastattelut.) Käytännössä kuitenkin sosiaaliviranomainen tekee tilannearvion vain alle 18-vuotiaiden osalta, sillä lastensuojelulaissa lapsena pidetään alle 18-vuotiasta (Lastensuojelulaki 6 §) ja sosiaaliviranomaisen tehtävänä on arvioida nimenomaan lapsen mahdollinen kiireellinen lastensuojelutarve (26.2 §). Täten poliisin 18–20-vuotiaista tekemän ilmoituksen aiheuttamat toimenpiteet sosiaaliviranomaisella tarkoittavat ainakin Oulussa pelkästään aikuissosiaalityöasiakkuuden tarkistamista. Sosiaaliviranomainen tarkistaa, onko nuori heillä asiakkaana, mutta ei tee muuta. Tutkinnanjohtajan mielestä tämä on lohdutonta. Jälleen herää kysymys, miksi lain nuoren rikoksesta epäillyn tilanteen selvittämisestä mukaan myös täysi-ikäisistä on tehtävä erillinen ilmoitus sosiaaliviranomaiselle, jos se ei aiheuta heillä mitään toimenpiteitä. (Korhonen 30.10.2012, haastattelu.)

4.3.2 Rikosseuraamuslaitoksen arviointikeskus

Kaikki kolme ennakoilmoitusten kanssa tekemisissä olevaa tahoja eli poliisi, Rikosseuraamuslaitoksen arviointikeskus sekä syyttäjät painottavat myös sitä, kuinka vähän seuraamusselvityksiä lopulta tilataan. Poliisissa hämmästyttäviä herätti se, että seuraamusselvityksiä tilataan huomattavasti pienempi määrä, kuin mitä ilmoituksia nuorten jutuista lähetetään (Korhonen 30.10.2012, haastattelu). Myös arviointikeskuksessa kummastusta herätti se, että etenkin juuri alaikäisten kohdalla seuraamusselvityspyyntöjen määrä on alhainen. Arviointikeskuksen osalta alaikäisen seuraamusselvityksen laatiminen on työllistävin vaihe, sillä selvityksen tekemisessä on otettava yhteyttä vanhempiin tai mahdollisesti sijoituslaitokseen sekä lastensuojeluun (Erikoissuunnittelijat 31.10.2012, haastattelu). Seuraamusselvitysten vähäinen määrä selittyi syyttäjänviraston haastattelussa ainakin osittain sillä, että suurin osa nuorten rikosasioista päättyi sakkorangaistukseen. Syyttäjänviraston apulaispäällikköä hämmästyttää, mitä syyttäjä tekee erillisellä ilmoituksella nuoren sakkorangaistukseen päätyvässä asiassa, sillä siitä ei tarvitse tilata seuraamusselvitystä. Tällöin myös ilmoitus Rikosseuraamuslaitokselle on ollut turha. (Männikkö 1.11.2012, haastattelu.) Syyttäjänhän on pyydettävä seuraamusselvitys vain silloin, kun rikoksesta on odotettavissa ankarampi rangaistus kuin sakkoa (L nuoren rikoksesta epäillyn tilanteen selvittämisestä 4 §). Vuonna 2010 on tuomioistuimessa tuomittu yhteensä 44 068 sakkorangaistusta, joista 18 prosenttia eli yhteensä 7932 on tuomittu nuorille eli alle 21-vuotiaille (Tilastokeskus 2011, hakupäivä 4.11.2012.). Tämä tarkoittaa jo noin kahdeksaatuhatta syyttäjälle turhaa, mutta pakollista ilmoitusta vuodessa. Luvussa ei siis ole otettu huomioon nuorille annettuja rangaistusmääräyksiä ja rikesakkoja, joista niistäkin tulisi lain nuoren rikoksesta epäillyn tilanteen selvittämisestä 3 §:n mukaan alaikäisen kohdalla tehdä ilmoitus syyttäjälle.

Rikosseuraamuslaitoksen edustajat nostivat esille myös sen, kuinka sosiaaliviranomaisten lausunnot nuoresta ovat todella oleellisessa asemassa nuoren seuraamusselvitystä laadittaessa. Valitettavasti ongelmana ovat kuitenkin jälleen tiukat määräajat. (Erikoissuunnittelijat 31.10.2012, haastattelu.) Oulun poliisilaitoksella työskentelee yhdyshenkilönä lastensuojelun ohjaaja, jonka ensisijainen tehtävä on olla edustettuna nuoren rikoksesta epäillyn esitutkinnassa (Korhonen 30.10.2012, haastattelu). Yhdyshenkilöön saa arviointikeskuksen mukaan hyvin yhteyden ja tiedot saadaan häneltä tarvittaessa nopeastikin. Kuitenkin Oulun poliisilaitoksen toimialueen pienempien kuntien kohdalla tilanne ei kuitenkaan ole läheskään yhtä hyvä, sillä arviointikeskuksen pyytämät lausunnot voivat tulla viikkojakin myöhässä ja vasta silloin, kun seuraamusselvitys on jo lähtenyt syyttäjälle. Tällöin tiedot eivät tule enää käyttöön ja lausunnon tekeminen myöhässä on

käytännössä ollut turhaa. (Erikoissuunnittelijat 31.10.2012, haastattelu.) Poliisista myös huomautettiin, että Oulun alueella on sellaisiakin kuntia, joiden sosiaalityöntekijä ei ole koskaan ollut kuulusteluissa läsnä. Samoin tutkinnanjohtajan käsityksen mukaan lastensuojelun edustajat eivät useinkaan edusta lasta käräjäoikeuden istunnossa. Käytännöissä on myös sosiaalityöntekijäkohtaisia eroja. (Korhonen 30.10.2012, haastattelu.) Määräaikojen noudattamisen sivuvaikutuksena on se, että monta asiaa voi jäädä selvittämättä tiukan aikataulun takia ja kuitenkin arviointikeskuksen pitäisi pystyä tekemään nuoren tilanteesta kokonaisarvio. Toisaalta, kun on tietty aikamäärä mihin mennessä selvitys pitää tehdä, niin selvityksen tekeminen ei ainakaan jää venymään. (Erikoissuunnittelijat 31.10.2012, haastattelu.)

Ongelmaksi arviointikeskus nimesi myös sen, että kaikkien nuorten kohdalla seuraamusselvityksen tekeminen ei selvästikään vaikuta nuoren rikoskierteeseen. Parhaiten selvitys auttaa nuoria, joiden tekemä rikos on ainutkertainen. Monesti selvitystä tehdessä kuulemisvaiheessa nuori ymmärtää, minkälaiseen prosessiin hän rikoksen johdosta joutuu. Ensin häntä kuulee poliisi, seuraavaksi mahdollisesti sosiaaliviranomainen ja sitten Rikosseuraamuslaitos, jonka jälkeen vasta ovat käräjät. Toista ääripäätä edustavilla nuorilla, joille lähetetään uusien rikosten johdosta kuukausittain kutsuja tulla arviointikeskukseen kuulemista ja seuraamusselvityksen tekemistä varten, selvityksen tekeminen ei juuri enää vaikuta. Arviointikeskuksen edustaja esittelee myös kolmannen nuorten ryhmän. ”Sitten on vielä niitä niin sanotusti väliinputoajia, jotka varmaankin tarvitsisivat apua, mutta he eivät tule paikalle. Sellaisiahan me emme voi velvoittaa tulemaan, koska tämä ei ole pakollista tai me emme lähde heitä mistään etsimään. Sitten heidän kohtalostaan ei tiedetä.” (Erikoissuunnittelijat 31.10.2012, haastattelu.) Tässä nousee esille viime aikoina paljon julkisen keskustelun aiheena ollut nuorten syrjäytyminen.

Nykyisessä käytännössä syyttäjä voi tilata seuraamusselvityksen jo pelkästään saamansa tutkintailmoituksen tietojen perusteella, siis ennen varsinaista esitutkinnan valmistumista ja syyteharkintaa. Tällöin Rikosseuraamuslaitoksen arviointikeskuksen työntekijöiden voi olla hankala keskustella nuoren kanssa tapahtumista, sillä tutkinta on kesken eikä tapahtumia ole vielä tutkittu loppuun saakka. (Erikoissuunnittelijat 31.10.2012, haastattelu.) Lisäksi syyttäjänviraston apulaispäällikön mukaan, jos syyttäjä tilaa seuraamusselvityksen tutkinnan valmistuttua esitutkintapöytäkirjan tietojen perusteella, 14 vuorokauden määräaika pyynnön tekemiselle ei tällöin ole mainittava ongelma (Männikkö 1.11.2012, haastattelu). Parasta ja tarkoituksenmukaisinta arviointikeskuksen edustajien mukaan olisi, jos syyttäjän pyynnössä olisi mukana myös haastehakemus. Tällöin selvitystä tehdessä kuulemisvaiheessa suunnittelijat voisivat viitata todellisiin tapah-

tumiin, jotka syyttäjä on teonkuvauksessa kuvaillut. Selvitystä tehtäessä tiedettäisiin, mistä rikoksesta syytettä ollaan nostamassa. Vaikka nuori monesti kiistää tapahtumat, hänen kanssaan voi olla helpompi keskustella haastehakemuksen tietojen perusteella. (Erikoissuunnittelijat 31.10.2012, haastattelu.) Valtakunnansyyttäjänviraston apulaisvaltakunnansyyttäjän antama ohje (12/32/11) velvoittaa syyttäjät toimittamaan haastehakemuksen Rikosseuraamuslaitokselle seuraamusselvityspyynnön yhteydessä. (Valtakunnansyyttäjänvirasto 2011, 2). Valitettavasti haastehakemus ei useinkaan ole vielä valmiina siinä vaiheessa, kun pyyntö tehdään. (Männikkö 1.11.2012, haastattelu). Silloin, kun selvitys tilataan vasta syytteen nostamisen yhteydessä, sähköpostitilaukseen liitetään aina sähköinen haastehakemus (Tikkanen 1.11.2012).

Arviointikeskus painotti huonona asiana sitä, että valvonnan täytäntöönpano tapahtuu viiveellä ja oikeasti valvonnan tarve olisi juuri heti. Esimerkkinä erikoissuunnittelija antoi tapauksen, jossa hän on tehnyt viimeisen vuoden aikana kolme seuraamusselvitystä eräälle nuorelle ja suositellut kaikissa valvontaa. Valvontaa ei ole yhä vieläkään pantu täytäntöön. Toisaalta arviointikeskuksen tehtäviin ei kuulu kysellä, miksi jutut viipyvät joko syyteharkinnassa tai tuomioistuimessa eikä siihen ole resurssejakaan. Lisäksi itse täytäntöönpano kuuluu Rikosseuraamuslaitoksen yhdyskuntaseuraamustoimistolle, joten arviointikeskuksen ainoa tehtävä on seuraamusselvityksen tekeminen. Myös valvonnan suositteluissa on eroja alueittain; Itä- ja Pohjois-Suomen rikosseuraamusalueella suositellaan valvontaa huomattavasti useammin kuin Länsi-Suomen rikosseuraamusalueella. Kriteerien tulisi kuitenkin olla mahdollisimman yhteneväisiä, mutta varsinaista tietoa eroavaisuuksien syistä ei ole ehditty selvittämään. (Erikoissuunnittelijat 31.10.2012, haastattelu.)

4.3.3 Syyteharkinta

Syyttäjänviraston puolella oltiin arviointikeskuksen kanssa yhtä mieltä siitä, että syyttäjä saattaa tutkintailmoituksesta saatavilla olevien tietojen perusteella tilata seuraamusselvityksen, vaikka lopulta rikos ei välttämättä päädykään syyteharkintaan. Myöhemmin tutkinnassa voi käydä ilmi, että nuori ei todellisuudessa ole osallisena koko asiaan tai syyttäjä jättää asiassa syytteen nostamatta näytön puuttuessa. (Männikkö 1.11.2012, haastattelu.) Myös tutkinnanjohtaja painottaa, että asianomistajarikoksissa asianomistaja usein peruukin vaatimuksensa rikosasiassa, jolloin tutkinta päättyy ja ilmoitus syyttäjälle on ollut turha (Korhonen 30.10.2012, haastattelu). Syyttäjänviraston toimistos sihteeri mainitsi, että aina poliisi ei muista ilmoittaa tutkinnan päättymisestä

esimerkiksi silloin, kun tutkinta on päättynyt poliisin antamaan rangaistusmääräykseen eli sakkoon. Turhaan syyttäjällä vireillä olevat ennakoilmoitukset sekoittavat muun muassa vastaajan mahdollisten uusien ennakoilmoitusten jakamista. Jos esimerkiksi syyttäjällä on vireillä ennakoilmoitus, joka todellisuudessa onkin jo päättynyt poliisilla rangaistusmääräyksen antamiseen mutta päätöksestä ei ole ilmoitettu syyttäjälle, jaetaan vastaajan uudet ennakoilmoitukset virheellisesti samalle syyttäjälle. (Tikkanen 1.11.2012, haastattelu.) Kaikkiin näihin seikkoihin on jälleen kerran syynä esitutinnan keskeneräisyys ilmoitusvaiheessa. Juttujen jakamista syyttäjille sekoittaa sekin, että vaikka ennakoilmoitusvaiheessa jaettu pöytäkirja tulisi syyttäjänvirastoon kyseisen syyttäjän nimellä, saattaa jutun syyttäjä vielä vaihtua, jos vastaajalle on tässä välissä tullut muita rikoksia vireille toiselle syyttäjälle (Tikkanen 1.11.2012, haastattelu).

Syyttäjänviraston toimistosihteri mainitsi, että syyttäjänvirastossa täytyy odottaa seuraamusselvityksen saapumista Rikosseuraamuslaitokselta ennen kuin juttu siirretään käräjäoikeuteen. Seuraamusselvityksen odottamisella on pyritty siihen, että se varmasti ehtii tulla käyttöön tuomioistuinkäsittelyssä. Tähän käytäntöön on päädytty kaikkien seuraamusselvitysten osalta, vaikka käräjäoikeuden 30 päivän määräaika pääkäsittelyn järjestämiselle koskee vain osaa nuorten rikosasioista. Papereiden lepäämisen sihteerin pöydällä seuraamusselvitystä odottaessa voi nähdä hidasteena ja yhtenä esteenä joutuisuudelle, sillä muutenkaan syyttäjällä ei ole määräaika nuorten juttujen käsittelemiselle. Lisäksi joskus, kylläkin hyvin harvoin, Rikosseuraamuslaitos ei ehdi tehdä seuraamusselvitystä 30 päivän määräajassa. (Tikkanen 1.11.2012, haastattelu.) 18–20-vuotiaiden osalta seuraamusselvityksen tiedot saattavat jo ehtiä vanhentua oikeudensyntuunon mennessä, koska seuraamusselvitys on yleensä tilattu jo ennakoilmoitusvaiheessa eikä käräjäoikeudella ei ole määräaika pääkäsittelyn pitämiseksi. Apulaispäällikön mielestä tämä huonontaa nimenomaan täysi-ikäisten nuorten asemaa. (Männikkö 1.11.2012, haastattelu.)

Oulun poliisin ja syyttäjänviraston välinen ongelma on myös se, ettei lakia käytännössä noudateta alaikäisten rangaistusvaatimus- ja rikesakkomenettelyn osalta, sillä Oulun poliisi ei ilmoita niistä syyttäjälle. Rangaistusmääräyksellä ratkaistavasta rikosasiasta on ajateltu niin, että sen siirtyminen Patjalla syyttäjän ratkaistavaksi on käytännössä riittävä ilmoitus. Tosiasiassa syyttäjä kuitenkin avaa ja ratkaisee rangaistusvaatimusasian usein vasta kuukausien päästä eikä rangaistusmääräyksen siirtymistä syyttäjän järjestelmään siten voida pitää lain tarkoittamana ilmoituksena. (Männikkö 1.11.2012, haastattelu.)

4.3.4 Tuomioistuinkäsittely

Käräjäoikeuden puolella nousi ongelmakohtana esille myös se, että syyttäjälle ei aina sovi nuoren rikosasian käsittely sille vaaditussa 30 päivän määräajassa. Määräaika velvoittaa siis vain silloin, kun alle 18-vuotias vastaaja on syytteessä rikoksesta, josta on säädetty ankarampi rangaistus kuin sakkoa (ROL 5:13.2 §). Syyttäjä voi olla esimerkiksi lomalla tai aikatauluja ei muusta syystä saada sopimaan käräjäoikeuden kanssa, eikä juttuja mielellään vaihdeta syyttäjien kesken. Se, ettei syyttäjälle sovi mikään ajankohta 30 vuorokauden sisällä, ei ole laillinen peruste. (Markus 2.11.2012, haastattelu.) Tämä ongelma ei ehkä sinänsä liity opinnäytetyön aiheeseen, mutta ansaitsee kuitenkin tulla mainituksi.

Sekä syyttäjän että käräjäoikeuden edustajat olivat yhtä mieltä siitä, että seuraamuselvytykset ovat laadultaan kiitettäviä ja niissä on pääasiallisesti maininta siitä, onko ehdolliseen vankeuteen tuomittaessa nuoren valvonta tarpeellinen (Männikkö 1.11.2012 & Markus 2.11.2012, haastattelut). Nimenomaan tästä valvonnan tarpeesta, ja oikeastaan vain tästä, tuomioistuin on kiinnostunut. (Markus 2.11.2012, haastattelu.) Yhtä mieltä oltiin siitäkin, että seuraamuselvitys jää pääkäsittelyssä kovin vähälle huomiolle. Sen paremmin syyttäjä, tuomioistuin kuin vastaajan edustajakaan ei lue seuraamuselvitystä ääneen eikä selvitystä pureta istunnossa käytännössä laisinkaan. (Männikkö 1.11.2012; Markus 2.11.2012, haastattelut). Käräjätuomarin mielestä syyttäjällä ja tuomarilla voisi olla tässä parantamisen varaa. Toisaalta, käytännössä seuraamuselvityksen läpikäyminen ei vaikuttaisi millään tavalla itse tuomioon. (Markus 2.11.2012, haastattelu.)

Seuraamuselvitys voi vaikuttaa pääkäsittelyssä pelkästään valvontaan, sillä joka tapauksessa alaikäinen tuomitaan rikoslain mukaan lievennettyä rangaistusasteikkoa noudattaen (RL 6:8.1 § 1 kohta; Markus 2.11.2012, haastattelu). Miksi seuraamuselvitys sitten laaditaan niin laajasti, jos sillä ei ole lopulta muuta vaikutusta kuin ehdollisen vankeuden valvonnan soveltuvuuden arviointi? Arviointikeskus ja käräjäoikeus olivat yhtä mieltä siitä, että itsessään seuraamuselvityksen laatiminen on nuorelle prosessi. Itse selvityksen tekeminen on jo tuottanut merkityksen, kun nuori on ollut mukana haastatteluprosessissa, jossa hänen elämäntilannettaan on selvitelty (Erikoissuunnittelijat 31.10.2012; Markus 2.11.2012, haastattelut). Pikaisella puuttumisella nuoren rikosasiassa itse seuraamuselvityksen laatiminen näyttäisi olevan merkittävä tekijä yhdessä sosiaaliviranomaisen tukitoimien kanssa. Selvityksellä ja nuoren kuulemisella pyritään siihen, että nuori heräisi ja miettisi tekoaan. (Erikoissuunnittelijat 31.10.2012, haastattelu.) Pääkäsittelysalissa pikainen puuttuminen alkaa olla jo myöhäistä, koska

tapahtumista ollaan jo kaukana, prosessi on jo päättymässä eikä nuoren asiaan enää voi juurikaan vaikuttaa (Markus 2.11.2012, haastattelu). Seuraamusselvitysvaiheessa poliisi, lastensuojelu ja arviointikeskus muodostavat monitahoisen pyörän ja nuoren luulisi ymmärtävän, minkälaisen prosessin hänen rikosepäilynsä on saanut aikaan (Erikoissuunnittelijat 31.10.2012, haastattelu). Selvitys itsessään on siis tärkein prosessi eikä se vaikuta mukana kulkevana paperina myöhemmin syyttäjällä tai käräjäoikeudessa muutoin, kuin valvonnan tarpeen selvittämisen osalta.

4.3.5 Viranomaisten yhteisiä huomioita

Kaikkien kolmen ennakoilmoitusten parissa työskentelevän viranomaisen edustajat olivat yhtä mieltä siitä, että lain tullessa voimaan sen soveltaminen oli hankalaa, mutta nykyisin käytännöt ovat jonkin verran helpottuneet ja rutinoituneet. Samaa mieltä edustajat ovat siitäkin, että erillisten ilmoitusten lähettäminen on turhaa, ja että käytännön ajattelu on puuttunut lain valmisteluvaiheessa kokonaan. Tutkinnanjohtajan ilmaisee tämän siten, että lastensuojelulain kanssa muodostuvaa ristiriitaa ei ole ajateltu nuoren rikoksesta epäillyn tilanteen selvittämisestä annetun lain valmisteluvaiheessa (Korhonen 30.10.2012, haastattelu). Niin ikään Rikosseuraamuslaitoksen edustajat totesivat, että kaikkia viranomaistahoja on kyllä kuultu lainvalmisteluvaiheessa, mutta ei juuri niitä ihmisiä, jotka käytännön työtä tekevät (Erikoissuunnittelijat 31.10.2012, haastattelu). Samaa mieltä oli syyttäjänviraston apulaispäällikkökin; valmistelu on tehty käytännöstä vieraantuneiden ihmisten toimesta eikä työtehtävistä ole oltu riittävän tietoisia (Männikkö 1.11.2012, haastattelu).

Erityisesti poliisin, Rikosseuraamuslaitoksen ja syyttäjän keskuudessa herättivät keskustelua tiukat määräajat ja niistä seuranneet lieveilmiöt, kuten esitutinnan keskeneräisyys. Myös käräjätuomari tunnusti tuomioistuinkäsittelyä edeltäviä viranomaistoimenpiteitä sitovien määräaikojen tiukkuuden (Markus 2.11.2012, haastattelu).

4.4 Parannusehdotukset lakiin liittyen

Yllättävän yksimielisiä poliisin, arviointikeskuksen ja syyttäjän edustajat olivat siitäkin, että viranomaisten mielestä sakkorangaistukseen johtavista rikosepäilyistä ei tulisi tehdä ennakoilmoitusta ollenkaan. Nuorten rikosasioista suurin osa päättyy nimenomaan sakkorangaistukseen.

Käytännössä poliisi ja syyttäjä ovat Oulussa jo sopineet, ettei 15–18-vuotiaidenkaan rangaistusmääräys- tai rikesakkomenettelyllä ratkaistavista jutuista ilmoiteta vaikka nykyinen laki sitä vaatii. Oulun syyttäjänviraston yleinen näkemys asiaan on, että rangaistusmääräys- ja rikesakkomenettelyä ei tulisi ilmoittaa syyttäjälle lainkaan. Viraston johto on ilmaissut tämän mielipiteen myös hallituksen esitysluonnoksesta antamassaan lausunnossa. Rangaistusmääräysasiat tulevat muutenkin syyttäjän vahvistettavaksi ja rikesakkoasiat eivät aiheuta syyttäjällä minkäänlaisia käytännön toimenpiteitä. Syyttäjät eivät ymmärrä, mitä he tekevät tiedolla siitä, että nuori saa sakan, sillä tieto ei vaikuta heidän työhönsä mitenkään (Virtanen 23.10.2012 sähköpostiviesti).

Apulaispäälikkö toteaa Valtakunnansyyttäjänvirastolle lähetetyssä hallituksen esitysluonnosta kommentoivassa lausunnossa, että sosiaaliviranomaiselle ja Rikosseuraamuslaitokselle voi olla tarpeellista lähettää ilmoitus nuoren rikoksesta, jos rikos on tehty epäillyn ollessa 18–20-vuotias ja asiassa käytetään rangaistusmääräys- tai rikesakkomenettelyä (Virtanen 23.10.2012 sähköpostiviesti). Kuten haastatteluissa kävi ilmi, myöskään Rikosseuraamuslaitos ei kuitenkaan tee sakkorangaistukseen päätyvien juttujen ilmoituksilla mitään, sillä lain mukaan seuraamusselvitys on tehtävä vain, jos rikoksesta on odotettavissa ankarampi rangaistus kuin sakkoa. Toimenpiteitä arviointikeskuksessa aiheuttaa vasta syyttäjän tekemä seuraamusselvityspyyntö. (Erikoissuunnittelijat 31.10.2012, haastattelu.) Niin ikään poliisin nuorisorikosryhmässä selvisi, että sosiaaliviranomaiselle ilmoitettava 18–20-vuotiaan rikosepäily ei aiheuta lastensuojelussa mitään toimenpiteitä (Korhonen 30.10.2012, haastattelu). Voisi siis päätellä, että sakolla rangaistavissa jutuissa ilmoitus on turha kaikille osapuolille. Oulun syyttäjänviraston apulaispäälikön mielestä lakimuutos onkin riittämätön ja lakia tulisi valmistella vielä uudestaan (Männikkö 1.11.2012, haastattelu).

Oulun poliisin nuorisorikosryhmässä lähetetään lastensuojelulle joka tapauksessa ilmoitus alaikäisen rikoksesta ja ainakin Oulussa sosiaaliviranomaiselle lähetetään myös tieto tutkinnan päätöksestä. Tutkinnanjohtaja katsoo, että sosiaaliviranomaisen on hyvä tietää, päätyykö asiakkaan rikosasia syyteharkintaan vai tapahtuuko sille jotain muuta. Tieto kiinnostaa sosiaaliviranomaista ja auttaa heitä jatkossa asiakkaan kanssa mahdollisesti tehtävässä sosiaalityössä. Nuoren rikoksesta epäillyn tilanteen selvittämistä edesauttaisi tutkinnanjohtajan mielestä huomattavasti se, että sosiaalityöntekijä veloitettaisiin lailla osallistumaan alaikäisen epäillyn kuulusteluihin ja sosiaalityöntekijän asemaa käräjäoikeuden istunnossa kehitettäisiin. Tutkinnanjohtaja hie-man ihmettelee, miksi lakimuutosehdotuksessa yhä vieläkin alaikäisten rangaistusmääräys- ja

rikesakkomenettelyllä ratkaistavista rikoksista tulisi ilmoittaa syyttäjälle. (Korhonen 30.10.2012, haastattelu.)

Rikosseuraamuslaitoksen Oulun arviointikeskuksen edustajat pitivät hallituksen esitysluonnosta hyvänä siinä mielessä, että jos ulkomaalaisista vastaajista ei tarvitse tehdä seuraamusselvitystä, muutos helpottaisi heidän työtään muutaman, ehkä useammankin turhan lausunnon vähentymisellä vuosittain. Jos vielä sakkorangaistukseen päätyvistä rikosepäilyistä turhaan tehtävät lausunnot jäisivät pois, tarkoittaisi se kymmenien turhien selvitysten poisjääntiä vuositasona, mikä on huomattava työmäärä. (Erikoissuunnittelijat 31.10.2012, haastattelu.)

Erikoissuunnittelijat olivat kuitenkin vahvasti sitä mieltä, että poliisin lähettämät erilliset ilmoitukset nuorten rikosepäilyistä ovat työajan ja rahan turhaa käyttöä. Parasta olisi, jos tutkinta olisi valmis ja syyttäjä tekisi seuraamusselvityspyynnön, jonka liitteenä olisi valmis haastehakemus. Näin erikoissuunnittelijat voisivat viitata todellisiin tapahtumiin nuoren kanssa keskustellessa ja kertoa tälle, mistä rikoksista syyttäjä tulee nostamaan syytteen ja mitä teonkuvauksen perusteella on tapahtunut. Tämä palvelisi kaikkien osapuolten etua, kun turhat ja toimenpiteitä aiheuttamattomat ilmoitukset poistuisivat ja nuoren kanssa voisi keskustella asioista niin kuin poliisi on ne tutkinut ja kuten syyttäjä niistä tulee syyttämään. Arviointikeskus ei kaipaa erillisiä ilmoituksia nuoren rikoksen tutkinnasta. (Erikoissuunnittelijat 31.10.2012, haastattelu.)

Nykyinen 4 § kuuluu laissa nuoren rikoksesta epäillyn tilanteen selvittämisestä seuraavasti:

Saatuun tiedon nuoren rikoksesta syyttäjän on 14 vuorokauden kuluessa pyydettävä Rikosseuraamuslaitosta laatimaan seuraamusselvitys, jos rikoksesta on odotettavissa ankarampi rangaistus kuin sakkoa (L nuoren rikoksesta epäillyn tilanteen selvittämisestä 4 §).

Oulun syyttäjänviraston apulaispäällikön mielestä sanamuotoa tulisi muuttaa niin, että seuraamusselvitys on tilattava, jos rikoksesta tai samalla kertaa käsiteltäväksi tulevista rikoksista on odotettavissa ankarampi rangaistus kuin sakkoa. Nykyinen sanamuoto ei huomioi sitä, että samaan pääkäsittelyyn saattaa olla menossa useita rikoksia. Jos syyttäjä saa tiedon vastaajan uudesta rikoksesta, laki antaa ymmärtää, että jokaisesta rikoksesta on tilattava uusi seuraamusselvitys. Kun syyttäjä on seuraamusselvityspyynnön vasta tehnyt ja seuraamusselvityskin mahdollisesti jo saapunut, syyttäjän ei ole mielekäästä tilata taas uutta selvitystä samasta vastaajasta eikä arviointikeskuksen ole sitä tarkoituksenmukaista laatia. Toisaalta sanamuoto ei huomioi sitä-

kään, että yksittäisestä rikoksesta voi olla odotettavissa sakkorangaistus, mutta jos sama vastaaja on tehnyt useita tällaisia rikoksia ja ne käsitellään samassa pääkäsittelyssä, seuraamuksena voikin olla vankeus. Sanamuodon korjaaminen poistaisi molemmat ongelmat (Virtanen 23.10.2012, sähköpostiviesti).

Käräjätuomarin mielestä muutosehdotus siitä, että ilmoitus syyttäjälle tehdään vasta esitutkinnan päätyttyä, kuulostaa huononnukselta. Tämä huonontaisi pikaisen ja varhaisen puuttumisen ideaa. Nykyisessä käytännössä on tuomarin mielestä hyvää se, että syyttäjä voi tietää jo varhaisessa vaiheessa mennä esitutkintaan mukaan ja monesti tämä vaikuttaa positiivisesti esimerkiksi edunvalvontakysymyksiin. (Markus 2.11.2012, haastattelu.) Täytynee kuitenkin ottaa huomioon, että käräjäoikeus ei ole millään tavalla tekemisessä ennakoilmoituskäytännön kanssa. Tosiasia on sekin, että poliisi ja syyttäjä voivat tehdä yhteistyötä esitutkinnan aikana ilman ennakoilmoituskäytäntöä, sillä poliisi voi tarvittaessa ottaa syyttäjään yhteyttä joka tapauksessa.

5 NUORTEN ENNAKKOILMOITUSTEN SEURANTA

Vaikka ennakoilmoituksen tullessa poliisilta syyttäjälle esitutkinta on vielä kesken ja tekijää tulisi oikeasti kutsua vielä epäilyksi, jutun siirtyessä syyttäjän järjestelmään epäilystä tulee vastaaja. Tässä luvussa saatetaan puhua siis virheellisesti vastaajasta, vaikka rikosasia ei todellisuudessa vielä olekaan syyttäjän ratkaistavana ja tekijää tulisi kutsua epäilyksi.

Nuorten ennakoilmoitusten seurannalla oli tarkoitus toteuttaa pienimuotoinen tutkimus nuorten rikosasioiden siirtymisestä poliisilta syyttäjälle ja toisaalta myös havainnollistaa ennakoilmoituskäytännön ongelmia. Seuranta tarkoittaa sitä, että kaikkien Oulun syyttäjänvirastoon välillä torstai 30.8.2012 - perjantai 28.9.2012 Oulun poliisilta saapuneiden nuorten ennakoilmoitusten rikosilmoitusnumerot otettiin sähköisesti ylös myöhemmin tehtävää tarkistusta varten. Torstai on ennakoilmoitusten pääasiallinen saapumispäivä, mutta yksittäisiä ilmoituksia voi tulla Sakariin päivittäin.

Seuranta-aika oli viisi viikkoa ja nuorten ennakoilmoituksia tuona aikana Oulun syyttäjänvirastoon tuli yhteensä 89 kappaletta. Ilmoitusten lukumäärässä on mukana kaikki nuorten ennakoilmoitukset, myös A- ja B-luokan ilmoitukset. Marraskuun 10. päivä tarkistettiin, missä vaiheessa niiden käsittely viranomaisilla on. Tällöin seuranta-ajan uusimpien ilmoitusten saapumisesta oli kulunut noin puolitoista kuukautta ja vanhimmista yli kaksi kuukautta.

Ehkä hämmästyttävintä tuloksissa oli se, että vain 13 ilmoituksessa esitutkinta oli valmistunut marraskuun alkuun mennessä siten, että rikosasia oli siirtynyt poliisilta syyttäjälle syyteharkintaan. Tämä tarkoittaa konkreettisesti sitä, että juttu on saapunut pöytäkirjana syyttäjälle ratkaistavaksi. Näistä saapuneista jutuista vain kaksi oli siirretty käräjäoikeuteen. Hallituksen lakimuutosluonnoksessa todetaan, että poliisin on tulostavoitteiden mukaisesti pyrittävä saamaan nuorten rikosasioiden esitutkinta valmiiksi 30 päivän kuluessa vireille tulosta. (Oikeusministeriön kriminaalipoliittinen osasto 2012, 5). Ainakaan Oulussa ja tällä ajanjaksolla tarkasteltuna määräaika ei ollut toteutunut kovinkaan hyvin.

Kolme ilmoituksista oli finalisoitu eli joko poliisi tai syyttäjä oli päättänyt ne. Syitä päätöksiin olivat, että yksi rikosasioista oli siirretty tutkittavaksi muualle, toisessa tutkinnan aikana oli sittemmin selvinnyt, ettei epäilty ole osallisena tapahtuneeseen ja kolmannessa syytä finalisoinnille ei ollut

kirjattu. Ilmoitus on voinut olla esimerkiksi virheellinen jolloin siitä on myöhemmin tehty uusi ilmoitus ja alkuperäinen on finalisoitu. Nämä ilmoitukset oli lähetetty esitutinnan ollessa kesken-eräinen. Ilmoitukset on kuitenkin täytynyt lähettää sitovan määräajan takia, vaikka ne myöhemmin esitutinnan edetessä ovatkin osoittautuneet täysin turhiksi syyttäjälle. Voi tietenkin olla, että näiden kolmen jutun lisäksi joidenkin juttujen kohdalla esitutkinta on valmistunut jollakin muulla tavalla kuin syyttäjälle ratkaistavaksi lähettämisenä, mutta poliisi ei ole muistanut ilmoittaa siitä syyttäjälle. Tätä ei kuitenkaan voi lähteä arvailemaan. Sihteerit kuitenkin joutuvat kyselemään Sakarissa ”roikkuvista” ennakoilmoituksista poliisilta silloin tällöin ja usein näissä ilmoituksissa tutkinta on jo päättynyt poliisilla.

Eri vastaajia ilmoituksissa oli yhteensä 67. Vastaajia on suhteessa vähemmän kuin ilmoituksia siksi, että joissakin ilmoituksissa oli useampia nuoria vastaajia ja toisaalta peräti kolmestatoista epäilystä oli tehty useita ennakoilmoituksia, yhdestä epäilystä yhteensä jopa kahdeksan ilmoitusta. Seuraamusselvityksiä seuranta-aikana oli tilattu yhteensä yhdeksästätoista vastaajasta. Yleensä syyttäjät pyrkivät tilaamaan yhden seuraamusselvityksen per vastaaja, joten taas voidaan päätellä, kuinka monta turhaa ennalta lähetettyä ilmoitusta tähän joukkoon kuuluu. Sellaisista vastaajista, jotka olivat epäiltynä useista rikoksista, seuraamusselvityksiä oli tilattu neljästä. Pääosin niiden, joiden epäillään tehneen useita rikoksia, epäiltyjä rikosnimikkeitä olivat lievät petokset ja petokset. Yksittäisinä tekoina niistä tuomitaan sakkoo, jolloin seuraamusselvitystä ei tilata.

Niistä ilmoituksista, joista ei ollut tilattu seuraamusselvitystä ja joista syyttäjä oli kirjannut syyn tilaamattomuudelle, syynä oli lähes poikkeuksetta se, että todennäköisesti odotettavissa on sakkoo. Kaikissa ilmoituksissa syytä ei ollut kirjattu. Muu syy voi olla esimerkiksi se, että vastaajasta on tilattu seuraamusselvitys jo jonkun toisen ilmoituksen perusteella.

Yhteenvedona: yhteensä 89 ennakoilmoituksesta 13 on saapunut syyttäjälle ratkaistavaksi puolentoista - kahden kuukauden aikana, ottaen kuitenkin huomioon, että kolmen jutun esitutkinta oli päättynyt poliisilla. Ennakoilmoituksissa ainoastaan seuraamusselvityksen tilaamisen pohtiminen vaikuttaa syyttäjän työhön ja vain 19:sta vastaajasta on tilattu seuraamusselvitys. Voidaan todeta, että suurin osa ennakoilmoituksista oli syyttäjälle turhia. Näin ei tietenkään voi todeta vakavammista A- tai B-luokan ennakoilmoituksista eikä niistä, joiden perusteella syyttäjä on päättänyt seuraamusselvityksen tilaamiseen. Kuitenkin vain pieni osa ennakoilmoituksena tul- leista rikosasioista päätyi tässä vaiheessa seuraamusselvityksen tilaamiseen, eikä vielä ole

tietoa, ovatko nämäkään seuraamusselvitystilaukset ja niiden laatiminen lopulta tarpeellisia, kun tutkinta valmistuu.

Lähes yhdeksänkymmenen ilmoituksen tulostaminen ja tarvittavien toimenpiteiden tekeminen on vaatinut aika paljon aikaa ja työtä. Tulosteet jäävät odottamaan pöytäkirjan saapumista, eikä aina käy niin onnellisesti, että poliisi muistaa ilmoittaa tutkinnan mahdollisesta päättymisestä syyttäjälle. Tällöin tulostetut ilmoitukset voivat odottaa jopa kuukausia joko syyttäjän tai sihteerin pöydällä, turhaan.

Seurannan tulosten kokoamisella ja analysoinnilla on haettu pintapuolista raapaisua ilmoitusten ongelmien havainnollistamiseksi. Tuloksista näkee, kuinka turhia erilliset ilmoitukset ovat ja kuinka ne eivät aiheuta syyttäjällä muuta kuin paperin kierrättämistä ja vain joissakin tapauksissa seuraamusselvityspyynnön tekemisen. Pyynnön voisi tehdä myöhemminkin syytettä nostettaessa, jolloin tutkinta on valmis ja syyttäjän arviointi pyynnön tekemiselle helpompaa ja selvityksen lopulta käyttöön tuleminen varmempaa.

6 JOHTOPÄÄTÖKSET

Opinnäytetyön tavoitteena oli vastata tutkimuskysymyksiin; 1) Mitä nuoren rikoksesta epäillyn tilanteen selvittämisellä tarkoitetaan? 2) Miten laki on vaikuttanut rikosprosessin eri viranomaistahojen toimintaan? ja 3) Mitä epäkohtia lain soveltaminen on aiheuttanut viranomaismenettelyssä? Nuoren rikoksesta epäillyn tilanteen selvittämistä on avattu teoriaosuudessa ja siihen liittyy olennaisimpana osana seuraamusselvityksen laatiminen. Nuoren rikosentekijän asemaa on pohjustettu kuvailemalla rikosprosessia ja tässä opinnäytetyön alkuosassa ensisijaisena tutkimusmenetelmänä on lainoppi. Toiseen kysymykseen on vastattu laadullisen tutkimuksen menetelmää hyväksikäyttäen haastatteleamalla rikosprosessiin kuuluvia viranomaistahoja Oulussa. Teemahaastatteluiden tulosten kokoamisella on kuvattu lain viranomaisissa aiheuttamia käytännön toimia. Samoin haastattelutuloksien kautta on vastattu kolmanteen tutkimuskysymykseen eli siihen, mitä epäkohtia lain soveltamisessa on ilmennyt. Tähän liittyy myös ennakoilmoituksista toteutettu seuranta, joka ilmentää osaltaan lain aiheuttamia ongelmia.

Aluksi opinnäytetyön tavoitteena oli löytää parannusehdotuksia Oulun poliisilaitoksen ja syyttäjänviraston väliseen ennakoilmoituskäytännön toteuttamiseen. Prosessin aikana tuli esille valmisteilla oleva lakimuutosluonnos, jonka toteutuessa myös ennakoilmoituskäytäntö poistuisi kokonaan. Opinnäytetyön tavoitteeksi muotoutuikin tuoda työssä esille lain soveltamisessa havaitut ongelmat, jotta niihin voitaisiin mahdollisesti puuttua. Oulun poliisilaitoksen, Rikosseuraamusalaitoksen arviointikeskuksen ja syyttäjänviraston edustajat olivat yhtä mieltä siitä, että lakimuutosluonnoksen ehdotukset ovat askel parempaan mutta laissa on vielä huomattavasti parantamisen varaa. Tärkeintä olisi luopua turhasta erillisestä ilmoituskäytännöstä kokonaan, sillä valtavan paperimäärän lähettäminen ei palvele viranomaisten työtä eikä myöskään nuoren etua.

Vaikka tässä ilmenneet ennakoilmoituskäytännössä ilmenneet ongelmat poistuisivat melkein kokonaan valmisteilla olevalla lakimuutoksella, jonka mukaan esitutkintaviranomaisen tulisi tehdä ilmoitus nuoren rikoksesta vasta 14 vuorokauden kuluttua tutkinnan valmistumisesta, on poliisin tekemä tutkintailmoitusten lähettäminen edelleen turhaa. Tieto, joka oikeasti palvelee nuoren asemaa, kulkeutuu viranomaisten välillä joka tapauksessa. Poliisin on lähetettävä sosiaaliviranomaiselle tutkintailmoitus alaikäisen epäillyn kuulusteluista ja täysi-ikäisten kannalta tutkintailmoituksen lähettäminen ei sosiaaliviranomaisella aiheuta käytännön toimenpiteitä. Mieluummin tähän täysi-ikäisten tilanteeseen puuttumiseen tulisi miettiä parannuskeinoja. Syyttäjälle poliisi

lähettää esitutkintapöytäkirjan joka tapauksessa mahdollisimman nopeasti ja syyttäjä tilaa tarvittaessa seuraamusselvityksen Rikosseuraamuslaitokselta 14 vuorokauden kuluessa nuoren rikoksesta tiedon saatuaan.

Jos lakimuutosehdotus hyväksytään sellaisenaan, Rikosseuraamuslaitos vastaanottaa edelleen tutkintailmoitukset kaikista nuorten rikoksista, vaikka ne eivät aiheuta erikoissuunnittelijoilla muuta kuin turhien asiakirjojen kerääntymistä. Rikosseuraamuslaitoksen arviointikeskukselle ainoa merkittävä dokumentti on syyttäjän tekemä seuraamusselvityspyyntö ja vain sen perusteella he voivat ryhtyä toimenpiteisiin. Rikosseuraamuslaitoksen ja syyttäjän edustajat siis painottivat, etteivät he tee ylimääräisillä tutkintailmoituksilla yhtään mitään. Oulun poliisilaitos ja syyttäjänvirasto ovat jo luopuneet turhien rangaistumääräys- ja rikesakkomenettelyllä ratkaistavien rikosasioiden ilmoittamisesta syyttäjälle. Kaikki viranomaistahot saavat siis joka tapauksessa nuoren rikoksesta sellaisen tiedon, joka aiheuttaa niissä toimenpiteitä. Poliisin ei ole tarkoituksenmukaista lähettää turhia tutkintailmoituksia vain paperin lähettämisen vuoksi. Edelleen hyvin ongelmallista ilmoituskäytännössä on esitutkinnassa mahdollisesti käytettävien salaisten pakkokeinojen ilmitulon vaara, mistä etenkin Oulun syyttäjänvirastossa ollaan huolestuneita.

Oulun syyttäjänviraston apulaispäällikkö huomauttaa, että nykyisessä nuoren rikoksesta epäillyn tilanteen selvittämisestä annetun lain 4 §:ssä sanamuoto antaa ymmärtää, että seuraamusselvitys on pyydettävä jokaisesta rikoksesta. Pykälässä ei huomioida lainkaan sitä, että samaan pääkäsittelyyn saattaa olla menossa useita rikoksia eikä toisaalta sitäkään, että yksittäisestä rikoksesta voi olla odotettavissa sakkoa, mutta jos samaan pääkäsittelyyn menee riittävän paljon tällaisia rikoksia, seuraamuksena onkin vankeus. Siksi 4 § tulisi muuttaa seuraavanlaiseksi:

Saatuaan nuoren tekemäksi epäillyn rikoksen syyteharkintaan syyttäjän on 14 vuorokauden kuluessa asian saapumisesta pyydettävä Rikosseuraamuslaitosta laatimaan seuraamusselvitys, jos rikoksesta tai samalla kertaa käsiteltäväksi tulevista rikoksista on odotettavissa ankarampi rangaistus kuin sakkoa (Virtanen 23.10.2012 sähköpostiviesti).

Tutkimuksen tuloksia kootessa heräsi mieleen kysymys siitä, tulisiko täysi-ikäisten eli 18–20-vuotiaiden nuorten asemaa rikosprosessissa pohtia tarkemmin. Oulun poliisilaitokselta kerrottiin, että täysi-ikäisten nuorten kohdalla sosiaaliviranomainen vain tarkistaa, onko nuori aikuissosiaalityöasiakas eivätkä käytännön toimenpiteet nuoren auttamiseksi sosiaaliviranomaisella todella tarkoita mitään muuta. Myös edunvalvontakysymykset koskevat vain alaikäistä nuorta, eivätkä

täysi-ikäisen tukena ole käytännössä muut, kuin Rikosseuraamuslaitoksen edustajat. Lisäksi tutkinnanjohtajan näkemyksen mukaan myös alaikäisten osalta lastensuojelun edustaja pitäisi velvoittaa lailla osallistumaan epäillyn kuulusteluun. Nämä seikathan eivät korjaantuisi pelkästään nuoren rikoksesta epäillyn tilanteen selvittämisestä annetun lain muuttamisella vaan ehdotukset liittyvät myös lastensuojelulakiin.

Lisäksi Rikosseuraamuslaitoksen Oulun arviointikeskuksen edustajat kertoivat, että seuraamusselvityksiä tehdään hyvin vähän alaikäisistä nuorista. Tästä voisi rohkeasti päätellä, että 18–20-vuotiaista laaditaan enemmän seuraamusselvityksiä kuin alaikäisistä. Miksi näin on - siihen vaikeaa ja aika mahdotontakin alkaa muodostaa yhtä oikeaa vastausta näin suppeahkon tutkimuksen perusteella. Alaikäisten seuraamusselvityspyyntöjen määrään vaikuttanee ainakin alaikäisten lievemman rangaistusasteikon mukaan tuomitseminen, jolloin moni rikos päättyy sakkorangais-
tukseen eikä seuraamusselvitystä tällöin tarvitse tilata. Ilmaan voisi kuitenkin heittää kysymyksen - tekevätkö täysi-ikäiset sitten vakavampia rikoksia, jolloin heistä tilataan useammin seuraamus-
selvitys?

Myös se, että syyttäjälle ei ole käytännössä ollenkaan pakottavaa määräaikaa nuorten rikosasioi-
den ratkaisemiselle, on ongelmallista ottaen huomioon, että prosessin aikaisemmassa vaiheessa määräajat sitovat muita viranomaisia tiukasti. Syyttäjää sitoo vain aikaraja seuraamusselvityksen tilaamiselle. Niin ikään käräjäoikeuden ei tarvitse pitää pääkäsittelyä määräajassa, muutoin kuin alaikäisten nuorten osalta 30 vuorokauden kuluttua asian vireille tulosta, mikäli rikoksesta on säädetty ankarampi rangaistus kuin kuusi kuukautta vankeutta. Tämä jättää taas 18–20-vuotiaat nuoren huonompaan asemaan kuin alaikäiset ja täysi-ikäisistä seuraamusselvityksessä kootut tiedot voivat pääkäsittelyyn mennessä olla jo hyvinkin vanhentuneita. Tutkimuksessa nousi selkeänä kysymyksenä esiin; onko näiden seikkojen valossa syytä miettiä, ovatko 18–20-vuotiaat rikoksenteelijät väliinputoajia viranomaismenettelyssä ja tulisiko heidän asemansa parantamiseksi miettiä toimenpiteitä?

Sekä viranomaisten haastatteluissa antamien kommenttien että seurannan tuloksien perusteella havaittu seuraamusselvitysten vähäinen määrä verrattuna poliisin lähettämien ennakoilmoitus-
ten lukumäärään, ja toisaalta tieto siitä, että syyttäjää ja käräjäoikeutta seuraamusselvityksessä kiinnostaa vai ehdolliseen vankeuteen tuomittavan nuoren valvonnan määräämiskysymys, saa miettimään seuraamusselvityksen laajuuden merkitystä. Voisiko olla riittävää, jos Rikosseu-
raamuslaitos vastaisi syyttäjän pyyntöön nuoren seuraamusselvityksestä vain kertomalla mahdol-

lisen valvonnan tarpeellisuuden? Itse seuraamusselvityksen laatimisen ja siinä Rikosseuraamuslaitoksen keräämien tietojen todettiin olevan nuorelle suurin prosessi. Säästäisikö se edes jonkin verran Rikosseuraamuslaitoksen aikaa ja resursseja, jos seuraamusselvityksen laadinta edelleen suoritettaisiin samassa laajuudessa nuoren hyväksi mutta vain valvonnan tarpeellisuudesta ilmoitettaisiin syyttäjälle? Tarvittavan tiedon luulisi tällöin tulevan syyttäjällekin nopeammin. Vai heikentäisikö tämä kuitenkin nuoren asemaa - kävisikö jatkossa niin, että seuraamusselvitysten laatu huonontuisi, kun valvonta olisi ratkaisevassa asemassa? Hallituksen esityksessä Eduskunnalle (229/2009) nuoren rikoksesta epäillyn tilanteen selvittämisestä koskevaksi lainsäädännöksi tavoitteena oli, että henkilötutkinnassa laadittavien tietojen sisältöä tulisi tarkentaa (HE 229/2009 vp, 15) seuraamusselvityssäädäntöön siirryttäessä ja nykyisessä lainsäädännössä sisältö on määriteltykin (L nuoren rikoksesta epäillyn tilanteen selvittämisestä 5 §). Olisiko seuraamusselvityksen sisältöä aiheellista miettiä vielä uudelleen?

Johtopäätöksinä syntyi haastatteluissa saadun tiedon lisäksi lisää kysymyksiä. Tämä kertonee, että lain valmisteluvaiheessa tulisi miettiä monia muitakin ongelmakohtia ja valmistella muutoksia laajemmin, kuin mitä nykyisessä esitysluonnoksessa on esitetty. Lain tavoitteet eli nuoren tilanteen selvittäminen ja tukeminen ovat sinänsä erittäin hyviä päämääriä, mutta käytännössä lain noudattaminen ei edesauta näiden tavoitteiden toteutumista aivan toivotulla tavalla.

7 POHDINTA

Suurimpana haasteena opinnäytetyön kokoamisessa oli lähinnä ajan rajallisuus. Työ on varsinaisesti aloitettu syyskuun 2012 puolivälissä ja se valmistuu nyt saman vuoden marraskuun aikana. Koko tämän ajan olen ollut töissä arkisin virka-aikana toimistosihteerin työtehtävissä Oulun syyttäjänvirastossa, joka on myös opinnäytetyön toimeksiantaja. Idea opinnäytetyöhön lähti toukokuun 2012 aikana Oulun syyttäjänvirastossa suoritetun opintoihini liittyvän työharjoittelun aikana. Varsinainen opinnäytetyön tekeminen alkoi samalla, kun sain jatkaa samaisessa työpaikassa määräaikaisessa virkasuhteessa lokakuun alusta vuoden 2012 loppuun.

Mielestäni haastattelut onnistuivat hyvin ja sain niiden perusteella koottua sen tiedon, mitä opinnäytetyössä tavoittelinkin. Haastateltavilla oli paljon mielipiteitä ja he kertoivat niistä käsittääkseni mielellään. Myös haastattelujen kohteet valitsin mielestäni onnistuneesti. Kaikilla haastateltavilla on pitkäaikaista kokemusta työtehtävistään ja heidän työnsä liittyy nimenomaan ennakoilmoitus- ja seuraamusselvitysvaiheisiin. Haastatteluiden tekemiselläkin oli hieman kiireinen aikataulu, sillä toteutin ne neljän päivän aikana ja samassa ajassa myös litteroin ne. Litteroinnissa oli iso työ, joka kuitenkin palkitsi siinä mielessä, että pystyin tarkistamaan haastateltavien mielipiteitä tarvittaessa. Haastattelunauhoja kuuntelemalla saatoinkin huomata sellaisia kannanottoja, jotka olivat haastattelutilanteessa jääneet huomioimatta. Jälkeenpäin ajateltuna olisi ollut ehkä syytä kysyä haastateltavilta myös, mitä hyvää he näkevät laissa. Kuitenkin haastattelujen aikana haastateltavien mielipiteistä erottui suuri turhautuneisuus lain aiheuttamasta ylimääräisestä työstä kohtaan ja mielestäni sain nämä huomiot hyvin koottua tähän opinnäytetyöhön.

Oulun syyttäjänvirastossa suoritetun nuorten ennakoilmoitusten seurannan merkitys jäi lopulta vähäisemmäksi, kuin aluksi oli tarkoitus. Opinnäytetyöprosessin aikana sain tietää lakimuutosluonnoksesta, jolla ennakoilmoituskäytäntö poistuisi kokonaan. Siksi ilmoitusten laajempi kokoaminen vaikutti turhalta. Päädyin toteuttamaan pienimuotoisen seurannan, jolla on tarkoitus ilmentää turhien ennakoilmoitusten lähettämistä poliisilta syyttäjälle. Seurannan tulokset olivat mielenkiintoisia. Niitä ei kuitenkaan voida pitää täysin luotettavina ottaen huomioon lyhyen seuranta-ajan sekä sen mahdollisuuden, että kaikkia ennakoilmoituksia ei ole täysin varmuudella kirjattu seuranta-aikana. Päättötarkoitus oli kuitenkin havainnollistaa ongelmia, mikä mielestäni onnistui ihan kohtuudella.

Parhaana kannustimena tutkimuksen tekemiselle on toiminut yhteydenotto oikeusministeriön kriminaalipoliittisen osaston hallitussihteerin. Kun sain tietää hallituksen esitysluonnoksesta, otin yhteyttä kyseiseen tahoon ja tiedustelin, onko opinnäytetyöstäni hyötyä lain valmisteluvaiheessa. Sain kuulla, että työ otettaisiin mielihyvin vastaan. Oikeusministeri esittelee hallituksen esityksen eduskunnalle marras-joulukuussa 2012. Siksi opinnäytetyön valmistumisella on ollut kiire, jotta siitä nousseet huomiot ehditään tarvittaessa ottaa huomioon valmisteluvaiheessa. Toisaalta tässä on ollut hieman ongelmallista myös se, että hallituksen esitys on vielä luonnosteluvaiheessa ja opinnäytetyö valmistuu ennen sen lopullista muotoutumista. Tämä aiheutti hieman ongelmia tekstiviitteiden kanssa, eivätkä ne todennäköisesti tule täsmäämään myöhemmin julkaistavan hallituksen esityksen kanssa. Aiheen voi kuitenkin sanoa olevan varsin ajankohtainen.

Kiireen sivuvaikutuksena on ollut se, etten ole varsinaisesti ehtinyt keskustella toimeksiantajan kanssa opinnäytetyön vaiheista tarpeeksi. Työ on tehty aikalalla itsenäisesti ja voi olla, että joitakin hyviä huomioita on jäänyt kirjaamatta vuorovaikutuksen puuttuessa. Toisaalta oma mielenkiinto ja paneutuminen toivottavasti näkyvät lopputuloksessa.

Yllättävänä huomiona tutkimuksessa nousi esille täysi-ikäisten nuorten asema rikosprosessissa. Jatkotutkimuskysymykseksi voisikin asettaa, tulisiko täysi-ikäisten nuorten asemaa tutkia tarkemmin ja löytää siihen parannuskeinoja. Myös seuraamusselvityksen laajuutta voisi pohtia uudelleen nimenomaan sen takia, ettei se tuomioistuinvaiheessa vaikuta muutoin kuin tuomittavan ehdollisen vankeuden valvonnan määräämiseen. Onko seuraamusselvitys tarpeen laatia nykyisessä laajuudessaan? Vai tulisiko sitä supistaa resurssien säästämiseksi ja miten tämä onnistuu nuoren asemaa vahingoittamatta?

Mielestäni tutkimuskysymyksissä asetetut tavoitteet ovat toteutuneet ja toivon, että opinnäytetyöstä olisi hyötyä nuoren rikoksesta epäillyn tilanteen selvittämisestä annetun lain lakimuutosta valmistellessa.

LÄHTEET

Erikoissuunnittelijat. Rikosseuraamuslaitoksen arviointikeskuksen Oulun toimipaikka. 2012. Henkilöhaastattelut 31.10.2012. Tekijän hallussa.

Esitutkintalaki 30.4.1987/449.

Esitutkintalaki 22.7.2011/805.

Frände, D. & Wahlberg, M. 2012. Yleinen rikosoikeus. Helsinki: Edita.

Hallituksen esitys Eduskunnalle nuoren rikoksesta epäillyn tilanteen selvittämistä ja ehdollisen vankeuden valvontaa koskevaksi lainsäädännöksi. HE 229/2009 vp. Asiakirjat. Hakupäivä 10.10.2012, <http://finlex.fi>.

Helminen, K., Fredman, M., Kanerva, J., Tolvanen, M. & Viitanen M. 2012. Esitutkinta ja pakkokeinot. Helsinki: Talentum.

Karttunen, T., Koivunen, K., Laasanen, H., Sippel, L., Uitto T. & Valtonen M. 2009. Juridiikan perusteet. Helsinki: WSOY.

Korhonen, I. Nuorisorikosryhmän tutkinnanjohtaja, rikosylikonstaapeli. Oulun poliisilaitos. 2012. Henkilöhaastattelu 30.10.2012. Tekijän hallussa.

Laki ehdollisen vankeuden valvonnasta 24.6.2010/634.

Laki nuoren rikoksesta epäillyn tilanteen selvittämisestä 24.6.2010/633.

Laki nuorisorangaistuksesta 21.12.2004/1196.

Laki nuorista rikosentekijöistä 31.4.5.1940/262.

Laki oikeudenkäynnistä rikosa sioissa 11.7.1997/689.

Laki poliisin hallinnosta 14.2.1992/110.

Laki rikoslain muuttamisesta 21.4.1995/578.

Laki rikoslain 6 luvun 10 §:n muuttamisesta 24.6.2010/635.

Laki rikoslain 21 luvun 16 §:n muuttamisesta 10.12.2010/1082.

Laki Rikosseuraamuslaitoksesta 27.11.2009/953.

Laki syyttäjälaitoksesta 13.5.2011/439.

Lastensuojelulaki 13.4.2007/417.

Liite. Alakahri, T., erikoisasiantuntija, Rikosseuraamuslaitoksen keskushallinto. Vs: Seuraamusselvityspohja. Sähköpostiviesti susanna.sova@oikeus.fi 5.11.2012.

Linna, T. 2012. Prosessioikeuden oppikirja. Helsinki: Talentum.

Markus, P., käräjätuomari. Oulun käräjäoikeus. 2012. Henkilöhaastattelu 2.11.2012. Tekijän hallussa.

Männikkö, K., apulaispäällikkö, kihlakunnansyyttäjä. Oulun syyttäjänvirasto. 2012. Henkilöhaastattelu 1.11.2012. Tekijän hallussa.

Nissinen, M. 2012. Nuorista ja nuorisosyyttäjistä. Verkkokolumni Valtakunnansyyttäjänviraston verkkosivuilla 29.6.2012. Hakupäivä 12.11.2012, <http://www.vksv.oikeus.fi/1330604126572>.

Pakkokeinolaki 30.4.1987/450.

Pakkokeinolaki 22.7.2011/806.

Oikeudenkäymiskaari 1.1.1734/4.

Oikeusministeriö. 2010. Oikeuslaitos. Hakupäivä 6.10.2012,
<http://www.om.fi/Etusivu/Julkaisut/Esitteet/Oikeuslaitos/pagename/esite/Tulosta>.

Oikeusministeriö, kriminaalipoliittinen osasto. Lausuntopyyntö nuoren rikoksesta epäillyn tilanteen selvittämisestä annetun lain muuttamisesta OM 4/61/2012. Sisäinen lähde.
(Hallituksen esitys valmistuu marras-joulukuussa 2012)

Oulun poliisilaitos. Toimintasuunnitelma 30/2010. Sisäinen lähde.

Oulun syyttäjänvirasto. Toimintaohje 5/2008. Sisäinen lähde.

Poliisiasetus 8.9.1995/1112.

Poliisilaki 7.4.1995/493.

Poliisilaki 22.7.2011/872.

Pyлкäs, P., tutkintasihteeri. Oulun poliisilaitos. 2012. Henkilöhaastattelu 30.10.2012. Tekijän hal-
lussa.

Rajavartiolaki 15.7.2005/578.

Rikoslaki 19.12.1889/39.

Rikosseuraamuslaitos. 2010. Seuraamusselvitys kaikille nuorille rikoksista epäillyille - ehdolliseen vankeuteen tuomittavien valvonta muuttuu. Hakupäivä 7.10.2012,
<http://www.rikosseuraamus.fi/52533.htm>.

Rikosseuraamuslaitos. 2012a. Rikosseuraamuslaitoksen tilastollinen vuosikirja 2011. Hakupäivä
17.10.2012, <http://www.rikosseuraamus.fi/10955.htm>.

Rikosseuraamuslaitos. 2012b. Täytäntöönpano. Hakupäivät 6.10.2012 ja 13.11.2012,
<http://www.rikosseuraamus.fi/49171.htm>.

Rikosseuraamuslaitos. 2012c. Yhdyskuntaseuraamusten toimeenpano. Hakupäivä 13.11.2012, <http://www.rikosseuraamus.fi/49254.htm>.

Sotilaskurinpitolaki 25.3.1983/331.

Tapani, J. & Tolvanen, M. 2011. Rikosoikeus - rangaistuksen määrääminen ja täytäntöönpano. Helsinki: Talentum.

Tikkanen, J., toimistos sihteeri. Oulun syyttäjänvirasto. 2012. Henkilöhaastattelu 1.11.2012. Tekijän hallussa.

Tilastokeskus, 2011. Katsaus rangaistuksiin 2010. Hakupäivä 4.11.2012, http://tilastokeskus.fi/til/syyttr/2010/syyttr_2010_2011-11-30_kat_001_fi.html.

Tullilaki 29.12.1994/1466.

Valtakunnansyyttäjä. Yleinen ohje syyttäjille VKS:2008:2. Sisäinen lähde.

Valtakunnansyyttäjänvirasto. Ohje Dnro 12/32/11. Sisäinen lähde.

Virta, E-L., toimistos sihteeri. Oulun käräjäoikeus. 2012. Henkilöhaastattelu 2.11.2012. Tekijän hallussa.

Virtanen, I., johtava kihlakunnansyyttäjä, Oulun syyttäjänvirasto. Väl: näkemyksiä nuoren seuraamuselvitysuudistukseen. Sähköpostiviesti mika.illman@oikeus.fi, kopio susanna.sova@oikeus.fi 23.10.2012.

Vuorenpää, M. 2009. Prosessioikeuden perusteet. Helsinki: Talentum.



Arviointikeskus Oulun toimipaikka

Nahkatehtaankatu 5 A, 90130 Oulu

SELVITYS YHDYSKUNTASEURAAMUKSEEN TUOMITSEMISTA VARTEN

Lausunnot:	Nuoren seuraamusselvitys
Syyttäjänvirasto:	Oulun syyttäjänvirasto
Tuomioistuin:	Oulun käräjäoikeus
Selvityspyyntö saapunut pvm:	
Sakarin diaarinumero:	
Epäilty rikos	

Henkilötunnus:	051192-
Nimi:	X X
Kutsumanimi:	X
Lähiosoite:	
Postinumero ja paikka:	

Lausunnot

Olellaiset seikat seuraamusvalinnan, seuraamuksesta suoriutumisen ja seuraamuksen täytäntöönpanon kannalta:

Selvitys lausunnon puuttumisesta:

Lausunto ehdollisen vankeuden valvonnasta (seuraamusselvitys):

Valvonta on tarpeellinen/Valvonta ei ole tarpeellinen /Valvonnan tarpeeseen ei voida ottaa kantaa

Selvitystiedot

Käytetyt tietolähteet:

- Haastattelu
- Väestörekisteri
- Rikosrekisteri
- Rikosseuraamuslaitoksen tiedot
- Poliisin tiedot
- Syyttäjän lausuntopyyntö
- Esitutkintapöytäkirja nro:
- Muu

Nuoren ja hänen huoltajansa kuuleminen:

-

Sosiaaliviranomaisen tiedot

-

Sosiaalinen tilanne:

Päihteet:

Seuraamuksen valintaan ja suorittamiseen vaikuttavia tekijöitä:

Muut tiedot:

Suostumustiedot

Allekirjoitustiedot
